

D a i l ė | M u z i k a | T e a t r a s | K i n a s | F o t o g r a f i j a

2

Pokalbis su kompozitoriumi Vykinu Baltaku

4

Pučiamųjų instrumentų muzikos festivalis „Vilnius Winds“

5

Pažintis su aktore Paulina Taujanskaite

6

„Kartoteka“ Kauno dramos teatre

Šiuolaikinio meno paroda „Reiškinys M“

12

Nauji filmai – „Megalopolis“, „Keliautojos poreikiai“

„Iš vidaus“, parodos MO muziejuje fragmentas. 2024 m.

R. ŠEŠKAIČIO NUOTR.

Šešėlio auksas ir tamsa

Paroda „Iš vidaus“ MO muziejuje

MONIKA KRIKŠTOPAITYTĖ

Kuratorės – menotyrininkė ir dailės terapijos specialistė Aldona Dapkutė, psichoterapeutė Brigita Kaleckaitė ir dailėtyrininkė Deima Žuklytė-Gasperaitienė – pristatydamos parodą pasakojo, kad nori pakviesti į kelionę, labirintą, kuriame sekdami klausimus (ant sienų palubėje), lyg Ariadnės siūlus, žiūrovai galbūt sutiks savo šešėlį. Kad taip nutiktų, šešėliui skiriamos kelios erdvės, kur laikas tarsi sulėtinamas, nes šešėlis išskleidžiamas savo įvairovę, gali būti apklausiamas detaliau, žiūrovas turi pasitikrinti, ar kas nors jame surezonuoja. Rengėjai pataria patyrinėti būtent nemalonesnius jausmus. Erzina? Nepatinka? Labai gerai, pagalvokime kodėl, sako kuratorės. Čia jau kiekvienas gali rasti savo Ariadnės siūlą.

Susitikimas su šešėliu ir proga jį pamatyti arba paėmus už rankos išsivesti iš sąmonės į sąmonę,

kaip supratau, yra vienas pagrindinių parodos tikslų. Kitas – pasiūlyti kūrinius. Žinoma, tokia kelionė nežada pakeisti psichoterapinės konsultacijos ar vienu ypu išspręsti visų žmogaus vidinių kovų, tačiau gali būti gera pratybų vieta, kur maža sėkmė narpliojant kokį painų klausimą gali tapti įrodymu, jog įmanoma išjudėti iš sąstingio, gal net sužadinti smalsumą toliau tyrinėti savo vidų ne kaip problemą, baugią tamsą, o kaip gyvą, judrą ir kintantį, vadinasi, negalutinai nulemtą pasaulį.

Kuratorės užsiminė, kad nori išvesti žmogų iš komforto zonos. Šiam tikslui pasitelkiami įtaigūs meno kūriniai, susiję su tam tikromis temomis (traumos, baimės, neaiškumo, kaukės, kito, gedulo ir pan.), šiek tiek – apšvietimas (ten, kur šešėlinė zona, jis pritemdymas) ir klausimai, kurie parodos turinį leidžia pripildyti pagal asmeninį poreikį. Todėl kiekvienam paroda taps kažkiek kitokia, jei žmogus

bus nusiteikęs atsiverti patyrimui, sau. Mane suintrigavo tai, kad, pasirodo, šešėlyje galima rasti ir paslėpto aukso – ar slopinamo švelnumo, atjautos, talento žybsnių (kad ko nors neižleistų), vertės pojūčio ir pan. Išskubėjusi aukso, nes didžiumą tamsos lyg ir esu sukasusi, žinoma, radau ką kita. Atradimas buvo netikėtas, vertas nuotykių, turint humoro jausmą – net linksmas.

Iš to, ką galiu viešai aptarti, tai jaučiu didelį ir atvirą pavydą žiūrovams, kuriems parodoje rodomi kūriniai yra nematyti. Menotyrinė prasme paroda – solidi kolekcija, kurios beveik absoliuti dauguma autorių yra puikūs menininkai, tik prie kelių turėjau atlikti pratimą „kodėl mane tai erzina?“. Parodos temai geriausiai tinka modernizmo paradigmoje išsitenkantys darbai.

Labai džiugina, kad su kūriniais elgiamasi kaip su kūriniais, leidžiama jiems veikti savarankiškai:

NUKELTA Į 9 PSL.

Rūpinantis muzikos rytdiena

Pokalbis su kompozitoriumi ir dirigentu Vyktintu Baltaku

JONĖ FRIDMANAITĖ

Praėjęs spalio kompozitoriui ir dirigentui Vyktintui Baltakui labai derlingas. Spalio 12 d. Karolio Variakojo diriguojamas Simfoninis pučiamųjų orkestras pristatė specialiai šiam orkestrui parašyto kūrinio „Cumulus“ premjerą. Baltakas ką tik įgyvendino seną svajonę – „Vilnius Jazz 2024“ pristatė įspūdingą olandų kompozitoriaus Louiso Andriesseno muzikos portretą. Kanadiečių saksofonų kvartetas „Quasar“ Lietuvos festivaliuose atliko Baltako kūrinį „Saxoph(e)mix“, o pats dirigentas parengė ir dirigavo „Muzikos rudens“ koncertuose savo bei Lietuvos kompozitorių, Tommo Hummelio ir kitų autorių kūrinius. Šiame kūrybos verpete profesoriaus Baltako paskaitų dar laukia Maastrichto ir Lietuvos studentai. Kas verčia taip aktyviai gyventi? Atokvėpio minutę apie tai su Baltaku ir nutariau pasikalbėti.

Pastarieji metai jūsų gyvenime ypač reikšmingi: peržengėte 50-mečio slenkstį, pasukote į žmogaus brandos periodą. Tikriausiai skaudžiausiai pajutote kartų kaitą: pasaulį paliko ne vienas jūsų pedagogas...

Taip, Vytautas Barkauskas, Bronius Kutavičius, Lionginas Abarius, Bálintas András Varga... – jų jau nebėra. Iš šio gyvenimo pasitraukė bene produktyviausias ir kūrybiškiausias, laužęs standartus ir ieškojęs naujų kelių XX a. kompozitorius Wolfgangas Rihmas. Jo klasėje studijavau 1993–1998 m. Karlsruhėje. Nors Rihmas neturėjo nuoseklios kompozicijos dėstymo koncepcijos, įdomu, kad šiuo metu Europos šiuolaikinėje scenoje dominuoja būtent jo mokiniai. Tikriausiai taip įvyko dėl jo estetiško atvirumo ir gebėjimo priimti jaunus kūrėjus tokius, kokie yra. Rihmo intuityviai atrastus pedagoginius principus iki šiol naudoju savo pedagoginėje veikloje.

Negalima pervertinti ir Peterio Eötvöso, kompozitoriaus, dirigento, mano mokytojo, indėlio į Europos šiuolaikinės muzikos sceną. Šiandien būtų sunku rasti aktyvų kompozitorių, dirigentą ar atlikėją, kuris nebūtų studijavęs pas Peterį. Jis suformavo keletą muzikantų kartų visame pasaulyje. Turėjau privilegiją pažinoti jį nuo studijų laikų Karlsruhėje. Vis dar puikiai prisimenu tą dieną, kai Eötvösas paprašė manęs toliau dalytis su juo savo darbais. Tai buvo tik ilgos studijų, pagalbos ir bendradarbiavimo kelionės pradžia. Profesorius man formavo kompozicijos, dirigavimo ir požiūrio į muziką standartus. Ne paisant atstumo ir ypatingo užimtumo, su juo visada jaučiau artimą ir gilų ryšį. Pastaraisiais metais jo

Peter Eötvös, Vyktintas Baltakas

ASMENINIO ARCHYVO NUOTRAUKOS

dirbtuves lankė jau mano mokiniai, jauni kompozitoriai.

Jūsų kūrybinėje biografijoje matyti, kaip dirbdamas su ryškiais menininkais kaupėte žinias, kompozitoriaus, dirigento ir meno procesus realizuojančiojo patirtis. Kalbu apie darbą su Karlheinzu Stockhausenu Darmštate, studijas „Conservatoire National Supérieur de Musique et de Dance“ ir IRCAM studijose Paryžiuje, su žymiausiais Europos moderniosios muzikos ansambliais nuolat rengiant naujas programas, aktyviai dalyvaujant ryškiausiuose festivaliuose. Atrodo, kurdamas ir skleidamas moderniosios muzikos fluidus gerai jautėtės Europoje, pelnėte reikšmingų apdovanojimų („Claudio Abbado International Composition Prize“, „Ernst von Siemens Music Prize“ ir kt.), tačiau su belge žmona ir dukromis Skaidra, Juste grįžote į Lietuvą. Kodėl?

Buvo kelios priežastys. Užsienyje praleidau labai daug metų, apie 25-erius, ir jau pabodo tėvynėje nuolatos būti svetimkūniu. Norėjau, kad dukros gerai išmokytų lietuviškai, norėjau atverti joms Lietuvą. Taip pat labai knietėjo ir tėvynę atvežti savo patirtį ir žinias. Gyvenant laisvoje Lietuvoje galima laisvai jaustis ir pasaulyje. Komunikaciniai ryšiai leidžia ne tik neprarasti kontaktų, bet ir toliau dirbti platesniame tarptautiniame kontekste. Šiuo metu turiu didelę savo

kompozicijos klasę Maastrichto konservatorijoje Olandijoje, koncertuoju Europoje ir individualiai, ir su „LENsemble“ (Lietuvos ansamblių tinklas).

Žinoma, kalbėsime apie aktualią šiuolaikinę muziką. „Muzikos rudens“ festivalio koncertai specifinio klausytojų rato puikiai lankomi, bet plačioji visuomenė jai dar skiria mažokio šiuolaikinės muzikos „baubo“ įvaizdį. Juk galimybė suvokti muziką egzistuoja tik tuomet, kai ji skamba, nes partitūra atsiskleidžia prisilietus atlikėjui. Bandant paaiškinti, kaip klausyti muziką, prirašyta daug knygų, bet ar žmogui galima tai išaiškinti?

Muzikos suvokimo esmė – ją išgirsti. Juk vaizduojamąjį meną galime pažinti tik jį matydami. Suvokimo problemos prasideda tuomet, kai muzikoje ieškoma kažko, ko ten dėl skirtingų epochų estetikos, pasikeitusio menininkų mąstymo, tradicijų skirtumo ir panašių dalykų negali būti. Čia būtų tas pat, jei lietuviškas sutartinės analizuotume per klasikinės muzikos harmonijos prizmę: mūsų sutartinės pasirodytų primitivios ir visiškai beprasmės. Taip ir šiuolaikinei muzikai „suprasti“ reikia atvirumo bei drąsos priimti kitokį mąstymą ir požiūrį. Tuomet atsivers garsų ir idėjų lobiai!

Tie, kurie neužsuka į moderniosios muzikos vakarus – skriaudžia save. Vadinas, dar neranda durų į XXI amžiaus erdves. Tokios situacijos priežastis – sovietinio laiko kultūrinis uždarumas. Meno procesų

Vyktintas Baltakas ir Bronius Kutavičius

įvairovės pažinimo skylė jaučiama ir dabar. Šią muziką pažįstančiųjų karta palengva auga, tačiau šiuolaikinė muzika vis dar neegzistuoja reguliariose studijuojančių atlikėjų specialybės programose. Kada Lietuvos koncertų salėse skambėjo Boulezas? Fragmentiškai ir minimaliai pasirodė Stockhauseno, Nono ar Berio pavardės. O juk jų epocha jau baigėsi, jau reikia reflektuoti kitokią muzikos raišką, nes ji – mūsų šiandiena. Tie, kuriems modernioji muzika neegzistuoja, deja, dėsto jaunajai kartai. Į gyvenimą išleidžiami jaunuoliai, neišmokę skaityti naujų partitūrų notacijos, nesuvokiantys šiandien kuriančiųjų vertės.

Ne vienas muzikas sakė, kad nėra tokio dalyko kaip „šiuolaikinė muzika“. Johanas Adamsas: „Šiuo metu vyksta didžiulė muzikos stilių sintezė. Geriausias to liudijimas – pasižvalgyti didelėje muzikos parduotuvėje. Joje šalia Arvo Pärto, Steve'o Reicho matyti Hildegard von Bingen ar keistos muzikos iš Balio salos kompaktinės plokštelės“... Bet ar visą šią muziką adekvačiai suvokiame? Tikriausiai turime pasistengti daugiau klausytis?

Todėl visuomenei aktualūs koncertai, festivaliai, atviros kūrybinės dirbtuvės, atlikėjų studijos. Eksperimentai, etiudai, baigtiniai opusai privalo skambėti ir pasiekti žmogaus sąmonę. Ji turi įgusti priimti ne tik jau pasenusias minimalistines raiškas, ne tik formalizuotus opusus, bet ir visiškai naują kalbą. Ir koncertinėms organizacijoms nereikia bijoti eksperimentuoti, kartais net suklysti. Dabar, deja, mūsų koncertinis gyvenimas pripildytas oportunistų – save šiuolaikiniais vadinančių didžiųjų festivalių programose vyrauja akademinis popas, o jauni kompozitoriai bando rasti lengvesnį kelią link publikos aplodismentų: prisitaiko prie jos skonio, naudojasi klišinėmis, bet saugiomis raiškomis.

Tačiau akivaizdu, kad naujos kartos atlikėjai Lietuvoje dabar į sceną žengia kur kas tvirtesniais žingsniais. Ne vienas jau moka skaityti modernias partitūras, suvokia jų prasmes. Yra puikių, naujų muzikai dėmesingų instrumentininkų, kurie profesionaliai, nenusileisdami garsiems užsienio kolegoms, reprezentuoja modernią Lietuvos kompozitorių kūrybą.

Tai visos mūsų bendruomenės darbo vaisiai. Pradėjęs dirbti Lietuvoje pastebėjau, kad šiuolaikinės muzikos festivaliuose muziką vis dar atlieka atsitiktinai šiam tikslui suburti ansambliai. Tai paskatino inicijuoti moderniąją muziką

atliekančių ansamblių sambūrį – Lietuvos ansamblių tinklą („LENsemble“). Toks sprendimas pasiteisino. Į šią veiklą stengiuosi įtraukti ir LMTA mūsų su Liudu Mockūnu įkurtos Šiuolaikinės muzikos atlikimo specializacijos studentus. Jie bręsta scenoje.

Stengiamės neapsiriboti kelių kūrinių pristatymu, bet kurti platesnius visuomenei pateikiamų kompozitorių portretus. Be ką tik skambėjusio Andriesseno, Lietuvoje jau esame pristatę Mauricio Kagelio, Luciano Berio, Pauline Oliveros, Salvatore's Sciarrino, György Ligeti, Philipo Cashiano, Wolfgango Rihmo, Matthiaso Pintscherio, taip pat svarbiųjų XX a. lietuvių kompozitorių Broniaus Kutavičiaus, Osvaldo Balakausko, Juliaus Juzeliūno muzikinius portretus. Europos festivaliuose nuolat rodome jaunesnės kartos kūrybą. Atstovaujame savo šaliai tarptautiniuose forumuose, į Lietuvą atvežame daug negirdėtos muzikos. Visomis prasmėmis įstabus, prasmingas praėjusiais metais, švenčiant Vilniaus 700 metų jubiliejų, kartu su VšĮ „Meno genas“ surengtas festivalis „Muzika Vilniui“. Buvo pakviesti net septyni ryškiausi šių dienų kompozitoriai Toshio Hosokawa, Heineris Goebelsas, Ivanas Fedele, Anne Korsun, Agata Zubel, Beatas Furreris ir Michaelas Gordonas. Kooperuojantis, ypač talkinant Vilniaus miesto savivaldybei, tikriausiai pirmą kartą Lietuvoje jiems buvo užsakyti kūriniai, taip įrašant Vilniaus vardą į pasaulio muzikos žemėlapi.

Jūs kaip kompozitorius ir dirigentas koncertavote Berlyno filharmonijoje, Vienos koncertų rūmuose, Karalienės Elžbietos salėje Londone, Pompidou centre Paryžiuje, esate kviečiamas į festivalius. Reikšmingai bendradarbiaujate su Bavarijos radijo, Berlyno, Vakarų Vokietijos radijo simfoniniais orkestrais ir žinomais ansambliais „Ensemble Modern“, „InterContemporain“, „Klangforum Wien“, Londono „Sinfonietta“ ir kitais.

Palaiykty kūrybinius ryšius su ryškiausiais šiuolaikinės muzikos atlikėjais svarbu. Tačiau kitas svarbus veiklos variklis – aktyvi ir įvairi šviečiamoji veikla. Su paskaitomis lankiausi Haifos universitete (Izraelis), „Matrix Academy of SWR“ (Freiburgas), Londono karališkojoje akademijoje, neseniai Dresdene, Miunchene bendromis atlikėjų jėgomis buvo parengti mano kūrybiniai portretai. Nuo 2015 m. paragavau pedagogo duonos. Kad ir kaip keista – patiko. Kelerius metus buvau Karališkosios Briuselio konservatorijos kvietinis profesorius,

NUKELTA I 3 PSL.

Kameriniai koncertai Filharmonijoje – kada juose lankėtės?

Dažnas klausytojas yra pratęs Nacionalinę filharmoniją sieti su šeštadienių simfoniniais vakarais ir nepelnytai praleisti kamerinės muzikos koncertus, vykstančius trečiadienių vakarais ar sekmadienių popietėmis. O juk čia skleidžiasi ypatingi muzikų ir publikos dialogai, auginantys muzikos klausymosi ir pagavos jautrumą. Artimiausi tokie kameriniai koncertai laukia lapkričio 3 ir 6 dienomis. Skambės įvairių epochų muzika, atliekama aukščiausio meistriškumo reikalavimus sau keliančių Lietuvos muzikų – konkurso „Premio Scarlatti“ nugalėtojo fortepijoninio pučiamųjų seksteto „Nexum“, pianistų Zbignevo Ibelhaupto ir Rūtos Rikterės, ansamblio „Musica humana“ ir jo vadovo, dirigento bei solisto Roberto Beinario (obojus).

Lapkričio 3 d. Filharmonijos Mažojoje salėje koncertuosiantys VI Vilniaus tarptautinio jaunimo muzikos konkurso „Premio

Scarlatti“ nugalėtojai pučiamųjų sekstetas „Nexum“ kvies pakeliauti po įvairius XX a. tarpsnius ir išgirsti įvairias kamerinės muzikos spalvų kombinacijas. Skambės Leo Smito, Arvydo Malcio, Franciso Poulenco ir Jeano Françaix kūriniai.

Nuotaikinga programa žada smagią artimesnę pažintį su jaunu ansambliu – fortepijoninis pučiamųjų sekstetas „Nexum“ susibūrė 2022 m. vasarą. „Nexum“ lotyniškai reiškia jungtį. Pavadinimas atspindi ansamblio kūrybinės veiklos ambicijas. Sekstetas siekia jungties ne tik muzikiniu, bet ir santykio tarp ansamblio narių aspektu. Ansamblyje groja Saulina Nedzinskaitė (fleita), Kristupas Kačionas (obojus), Kęstutis Abaris (klarnetas), Marta Etxezarreta (valtorna), Lukas Grinkas (fagotas) ir Gintarė Rudaitytė (fortepijonas). Kamerinio muzikavimo žinias kolektyvas gilina Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Kamerinio ansamblio katedroje, prof.

Dalios Balsytės klasėje. Po pelnyto reikšmingo prizo konkurse „Premio Scarlatti“ „Nexum“ 2023 m. dalyvavo tarptautiniuose Fanny Mendelssohn ir Vivaldi muzikos konkursuose, kur laimėjo pirmąsias vietas.

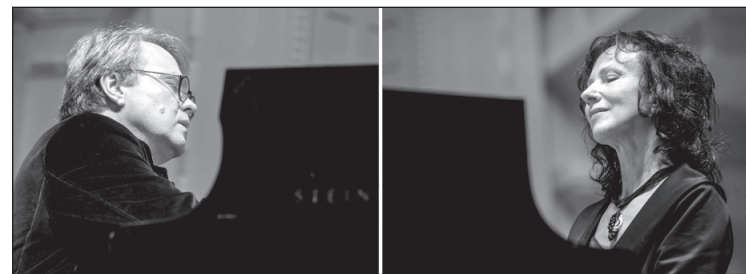
O štai lapkričio 6 d. Filharmonijos Didžiojoje scenoje susitiks muzikai, kurių publikai atskirai pristatyti nereikia, – nuo 1989-ųjų nenuilstamai fortepijoninio dueto žanrą puoselėjantys pianistai Rūta Rikterė ir Zbignevas Ibelhauptas bei nuo 1974 m. gyvuojantis, entuziastingojo fleitos riterio Algirdo Vizgirdos įkurtas Lietuvos nacionalinės filharmonijos kamerinis ansamblis „Musica humana“, nuo 2018 m. vadovaujamas vieno iškiliausių Lietuvos obojininkų Roberto Beinario.

Neseniai iš sėkmingų gastrolių JAV grįžęs, naujų kūrybinių jėgų ir idėjų pasisėmęs ansamblis „Musica humana“ su koncerto svečiais pianistais publikai pristatys programą poetišku pavadinimu „Muzikinis gėlių laikrodis“. Ją įkvėpė gėlių laikrodžio, laiką žymintio skirtingomis paros valandomis pražystančiomis gėlėmis, idėja. Netikėtą paralelę įprasmina skirtingoms muzikos istorijos epochoms atstovaujantys kūriniai.

Skambės ankstyvojo klasicizmo kompozitoriaus, vieno iš Johanno Sebastiano Bacho sūnų Wilhelmo Friedemano Bacho Sonata dviem fortepijonams, paskutinis pirmojo Antonio Vivaldi sonatų ciklo kūrinytis Trio sonata

Sekstetas „Nexum“

Zbignevas Ibelhauptas ir Rūta Rikterė

D. MATVEJEVO NUOTRAUKOS

d-moll „La Folia“ ir pati baroko kvintescencija – J.S. Bacho Koncertas dviem fortepijonams ir orkestrui. Programą praturtina XX a. neoklasicizmo klasika: Jeano Françaix „Gėlių laikrodis“, laikomas Charles'io de Gaulle'io ir Naujosios bangos kino klestėjimo epochos atspindžiu, ir prancūzo Dariuso Milhaud garsinė Molière'o pjesių interpretacija – siuita „Skaramušas“. Tad muzikinio gėlių laikrodžio ciferblato skersmens linijas nubrėš baroko ir neoklasicizmo dialogas, mezgamas per įvairias muzikines ir temines sąsajas.

Kamerinės muzikos koncertas „Konkurso „Premio Scarlatti“ nugalėtojai fortepijoninis pučiamųjų sekstetas „Nexum“ vyks lapkričio 3 d., sekmadienį, 16 val. Filharmonijos Mažojoje salėje, o koncertas „Muzikinis gėlių laikrodis“ – lapkričio 6 d., trečiadienį, 19 val. Filharmonijos Didžiojoje salėje. Visą Filharmonijos koncertų informaciją rasite interneto svetainėje www.filharmonija.lt. LNF 84-ojo koncertų sezono mecenatas – „Norfa“.

LNF INF.

„Musica humana“ ir Robertas Beinaris

ATKELTA IŠ 2 PSL.

o dabar iš viso pasaulio jauni žmonės susirenka mano kompozicijos klasėje Maastrichto konservatorijoje. Didžiuojuosi ir džiaugiuosi geografiškai labai skirtingų, spalvingų asmenybių muzikine raiška. Nuo 2015-ųjų kūrybiškai dirbame ir su LMTA studentais.

Turėjau įvairių reikšmingų patirčių, tačiau man svarbiausia – išjudinti moderniosios muzikos gyvenimą Lietuvoje. Įvairiais būdais siekiu aktyvinti visuomenės dėmesį. Ir Maastrichto, ir Vilniaus mano studentai nuolat dalyvauja įvairiuose projektuose, rengiamuose mini festivaliuose, egzaminus atlieka koncertų forma. Džiaugiuosi mūsų su bendraminčiais inicijuota festivalio „ContemPLAY“ idėja. Ji įgyvendinama su LMTA, iš dalies remiant „Erasmus+“, „Nordplus“. Tai labai kūrybiška tarptautinių šiuolaikinės ir improvizacinės muzikos festivalio-dirbtuvių programa, kurios esmė – kūrybiškumo raiška. Skatiname ieškoti, eksperimentuoti, nebijoti klaidų. Festivalio realizavimo

ašis yra Lietuvos muzikos ir teatro akademija, šiuolaikinės muzikos atlikimo ir improvizacijos bei kompozicijos studijų programos ir LMTA Muzikos inovacijų studijų centras. Juos papildė gyvatingi „LENsemble“ ir „Improdimensija“ atlikėjai. Į Vilnių atvyksta ryškūs kūrėjai pedagogai ir jų studentai iš skirtingų Europos aukštųjų mokyklų, jų pasikaitos jauniems žmonėms suteikia įkvėpimo naujoms idėjoms.

Stebiu, kaip kaupiasi jūsų įrašai: ne tik vertingiausi Kutavičiaus, Balakausko kūriniai...

Į įrašus daug investuoju. Taip stengiamės vykstančius kultūrinius procesus dokumentuoti ir per mano kuruojamą šiuolaikinės muzikos seriją („No Business Records“ leidykloje) juos atverti platesnei tarptautinei auditorijai. Jau išleista vienuolika albumų, katalogas toliau pildosi. Labai svarbu, kad dėmesys moderniajai muzikai formuotųsi ir mūsų regionuose. Kaip matyti, ten, kur yra aktyvių žmonių, viskas pradeda judėti. Manau, geriausias pavyzdys – Kintai.

Dėkoju už pokalbį.

Anonsai

Tomo Kutavičiaus fortepijono improvizacijų vakaras

Kompozitorius, improvizuojantis pianistas Tomas Kutavičius yra vienas tų grynųjų kūrėjų – nesiafšuojantis, nesiekiantis plačios publikos dėmesio ir neieškantis joje populiarumo. Jis nesivaržo ir su kitais atlikėjais, nes pakanka savos muzikos ir ją įkvepiančios Mūzos, kuriai jis ištikimas, beatodairiškai atsiduodantis ir įgyvendinantis tai, ką širdis sako esamu momentu.

Todėl Kutavičiaus muzika pripildyta stipriai išreikšto jausmo, mums visiems bendrų būsenų, išraiškingai besikeičiančių nuotaikų. Klausydamasis Tomo improvizacijų girdi pačią gamtą, gali pajusti tvyrančią ankstauro ryto ar vakaro prieblandos ramybę, joje raibuliuojantį ar sustingusį ežero vandenį, klykaujančius paukščius.

Nepaisant plačios, kartais itin ekspresyviai išreikštos jausminės skalės, kiekviena Tomo improvizacija yra aiškos formos ir struktūros, tarsi atskiras mikrokosmas, savarankiškai judantis harmoningoje visatoje ir kartu darniai dalyvaujantis ciklo visumoje.

Tomas Kutavičius

D. KLOVIENĖS NUOTR.

Nenuostabu, kad sukūręs daugybę akademinės muzikos opusų (tarp kurių „Dieviškasis šėlas“ fortepijonui ir simfoniniam orkestrui (2013), „Jonvabalio Marijai Mórauskai“ fortepijonui (2015), „Mano sergantis langas“ kameriniam orkestrui (2015), „Mąstanti nendrė“ simfoniniam orkestrui (2017); „Ritus Rhythmus“ instrumentiniam ansambliui (2018), „Švenčiausias medis“ vyrų chorui ir trimitui (2021) ir k.t.) kompozitorius įgudusiai valdo kūrinių formą.

Priešingai nei komponuodamas, improvizuodamas Kutavičius paklūsta impulsui, kuris jį nveda ten, kur dar nebūta, bet verta atsidurti. Jis ir pats yra užsiminęs: „Muzika prasideda, kai atsisėdu prie instrumento.“ Tai ir yra tikroji

improvizacija – tarsi dar nepraminėtas takas, kuriuo eini, nežinodamas, ką jame sutiksi ar kas užklups, kur tai nukreips ir kur nuves.

Taigi lapkričio 15 d. 19 val. Muzikos magijos klube (Šv. Stepono g. 12, Vilnius) kviečiame eiti su Tomu Kutavičiumi dar nežinomu keliu, sykiu jį atrasti ir, švenčiant jo 60-metį bei 40-ies metų gyvavimo scenoje sukaktį, atsiduoti kokybiško, švaraus skambesio lydimui, vietoje gimstančių muzikinių temų bei tylos vedimui.

Taip šį džiugų įvykį anonsuoja muzikologė dr. Eglė Šeduikytė-Korienė, kuri pristatys kompozitorių bei pianistą ir papasakos apie įvairius jo veiklos rakursus.

RENGĖJŲ INF.

Vilnius Winds 2024

Tarptautinio pučiamųjų instrumentų muzikos festivalio apžvalga

SAMANTA KUDELSKYTĖ

Spalio mėnesį Vilniaus koncertų erdvėse nuskambėjo jau reikšmingu tapęs tarptautinis festivalis „Vilnius Winds“. Trečius metus iš eilės jį organizuoja Lietuvos simfoninis pučiamųjų orkestras (LSPO), festivalį inicijavęs dėl svarbaus tikslo – priminti, kad simfoninio pučiamųjų orkestro žanras yra neatskiriama profesionaliosios muzikos dalis, kuri kiekvienais metais pasaulinėse koncertų salėse darosi vis aktualesnė.

Šiais metais „Vilnius Winds“ pasiūlė keturis koncertus, o jų programų įvairovė atitiko kiekvieno skonį. Skambėjo skirtingų epochų, stilijų kūriniai, buvo sudaryta galimybė susipažinti su Nyderlandų, Ispanijos, Lotynų Amerikos bei JAV muzikos kūrėjais. Intrigos suteikė ir naujų lietuvių kompozitorių kūrinių atlikimas. Plečiantis festivalio reikšmei, mezgasi nauji tarptautiniai ryšiai, per kuriuos šių metų „Vilnius Winds“ scenoje pasirodė visame pasaulyje žinomas Nyderlandų kompozitorius ir dirigentas Johanas de Meij bei ispanų ansamblis „Spanish Brass“.

Festivalio pradžia spalio 3 d. LVSO koncertų salėje tapo ir vienu pagrindinių akcentų – Johanas de Meij dirigavo Lietuvos simfoniniam pučiamųjų orkestrui ir solistui violončelininkui Mindaugui Bačkui. Greta de Meij kompozicijų („Casanova“, „American Prelude“ bei Simfonija nr. 2 „The Big Apple: A New York Symphony“) skambėjo jo aranžuota Giacomo Puccini „La Fanciulla del West“ (pagal operą „Mergina iš auksinių Vakarų“).

Johano de Meij kūryboje susipina įvairiausių filmų siužetai, įžymių žmonių biografijos. Tokios jo muzikos keliamos aliuzijos buvo juntamos visuose koncerte girdėtuose kūriniuose, kurie pasižymėjo plačia emocijų, raiškos priemonių panaudojimo skale, nuotaikų įvairove. Įdomus Simfonijos Nr. 2 sumanymas: pirmos dalies pabaigoje nuskamba ankstesnis opuso įrašas, padarytas paties autoriaus 9-ajame dešimtmetyje Niujorke, toliau jis tęsiasi ir pereina į antrąją simfonijos dalį. Kompozitorius taip pakoментavo šią savo idėją: „Niujorko“ simfonija yra apie Niujorką, tad kompozicijoje neturėtų būti jokios pertraukos <....>, juk Niujorke nėra jokio tylos momento.“

Reikia paminėti, kad didelį įspūdį padarė pats kūrinių atlikimas. Tiek LSPO, tiek violončelininkas Bačkus įtaigiai perteikė įvairiausius muzikos niuansus, parodė plačias pučiamųjų instrumentų atlikimo technikos, virtuoziškumo galimybes, atskleidė pučiamųjų orkestro kaip visaverčio akademinės muzikos atlikėjo vaidmenį.

Viešnagės proga pavyko pakalbinti maestro Johaną de Meij.

Esate ne tik kompozitorius bei dirigentas, bet ir puikus pučiamųjų instrumentų atlikėjas. Kaip pradėjote muzikos kelią ir kodėl po tiek laiko susikonzcentravote tik į kūrybą ir dirigavimą?

Mano karjera buvo labai nuosekli. Pradėjau groti trimitu penkiolikos, visiškai atsitiktinai. Po pusės metų jau tapau orkestro nariu. Vėliau grojau tūba, trombonu, kuris ir tapo mano pagrindiniu profesijos instrumentu. Tapęs profesionaliu atlikėju pastebėjau, kad labai trūksta rimto, profesionalaus repertuaro, ir tai buvo pagrindinė priežastis, kodėl pradėjau rašyti savo pirmąją simfoniją bei kitus kūrinius. Atlikėjo darbo atsisakiau dėl praktinių priežasčių. 2008 m. persikėliau į JAV, o ten yra daugybė puikių muzikantų, tad niekur negavau vietos, net ir „Broadway show“, kur pasirodoma septynis kartus per savaitę. Bet aš to ir nenorėjau. Kartais pagrodavau su Niujorko, Bruklino orkestrais. Ir dabar dar kartais pagroju. Mano gyvenime viskas vyko nuosekliai: buvimas atlikėju priverstė tapti aranžuotoju, šis – kompozitoriumi, o tada jau turėjau pristatyti savo darbus, taigi tapau dirigentu ir galiausiai publicistu.

Kaip pats apibūdintumėte savo kūrybos stilijų? Ką savo muzika siekiate pasakyti, perteikti klausytojams?

Nemanau, kad kuriu konkreitiems klausytojams. Jeigu rašau muziką, ji turi patikti man pačiam. Yra tam tikrų dalykų, kurie man nepatinka, todėl jų niekur nenaudoju. Manau, todėl didžiajai daliai publikos ir patinka mano kūryba. Stiliistiškai kuriu šiuolaikinę klasikinę muziką, daugiausia tonalią, bet kai kur yra itin atonalių epizodų. Man patinka rašyti tokią muziką, kuri įstrigs atmintį, bus maloni ausiai, suvokiama. Taip pat mėgstu rašyti *in a style of...* (sekant tam tikru stiliumi), pavyzdžiui, „Casanova“ yra Puccini stiliaus, „American Prelude“ inspiruotas Coplando Simfonijos Nr. 3. Taip rašau ne todėl, kad neturiu savo idėjų, – taip kuriu savotišką odę man svarbiems, mano mėgstamiems kompozitoriams. Be to, niekada nesu studijavęs instrumentuotės, aranžuotės. Mano pagrindiniai mokytojai buvo Prokofjevas, Stravinskis, Schubertas, Brahmsas, Dvořakas, Bernsteinas ir kiti.

Kokios yra pučiamųjų orkestrų tendencijos pasaulyje?

Pučiamųjų orkestrų judėjimas auga ir plečiasi kiekvienoje šalyje. Neseniai buvau Pietų Korėjoje, Kolumbijoje, Argentinoje, ir orkestrai ten yra puikūs. Taip pat plėtra ryškiai matoma Belgijoje, o ypač Vokietijoje. Palyginti su praėjusio šimtmečio pabaiga, dabar pučiamųjų orkestrų lygis kur kas aukštesnis, profesionalesnis,

pasirenkamas sudėtingesnis repertuaras. Vis daugiau žmonių į pučiamųjų orkestrą žvelgia kaip į rimtą muzikos meno formą. Tai nebėra eisenų paradas, o profesionalūs koncertai.

Kaip užsimezgė ryšiai su Lietuvos simfoniniu pučiamųjų orkestru ir kokia patirtis buvo jam diriguoti?

Jūsų orkestras nuostabus! Labai profesionalus, lankstus. Jeigu ko nors paprašau, orkestrantai iš karto tai atlieka ir toliau tai daro, kas yra svarbu. Su buvusiu orkestro vadovu Antanu Kučinsku susipažinau praėjusiais metais Čikagoje. Antanas mane pakvietė į „Vilnius Winds“ festivalį, o tada jau pradėjome diskutuoti, konkrečiai planuoti repertuarą.

Dėkoju už pokalbį.

Antrame festivalio koncerte „Žaidimai pučiamiesiems“ kultūros bare „Kablys + Kultūra“ skambėjo lietuvių kompozitorių kūriniai, atliekami LSPO, kuriam šį kartą dirigavo kolektyvo vyr. dirigentas Karolis Variakojis. Pastaraisiais metais LSPO užsakė daugiau nei penkiolika naujų kūrinių. Tokia iniciatyva padeda skleisti lietuvių autorių kūrybą, plečia šiuolaikinį pučiamųjų orkestro repertuarą. Šių metų festivalyje išgirdome kelis naujausius kūrinius: lietuvių kilmės kanadietės Veronikos Krausas „Jeux de Vents“, Vykinto Baltako „Cumulus“, orkestro užsakytus Dominyko Digimo „swells, pines, rustles...“ ir Ritos Mačiliūnaitės „cooking, cleaning, creating“ bei anksčiau Šarūno Nako sukurtą „Karūną“.

Kiekvienas kūrinys skleidė skirtingas idėjas, pasižymėjo savitu braižu, tačiau visi kūrė bendrą nepakartojamą šio koncerto atmosferą. Krausas „Jeux de Vents“ priminė nuotaikingus žaidimus tarp pučiamųjų instrumentų, tad iš kitų šio koncerto kompozicijų ši išsiskyrė žaismingu pučiamųjų dialogu, spalvų įvairove. Baltako kompozicijos „Cumulus“ pavadinimas reiškia „krūva, masė“. Būtent tai ir sudarė šio kūrinio skambesio centrą. Pagrindinė idėja sukasi aplink tai, kad individualiai kisdami garso sluoksniai modifikuoja visumos skambesį. Be savo koncepcinio unikalumo, šio koncerto kontekste kompozicija išsiskyrė ryškumu, intensyvumu, drąsumu. Na, o šalia to girdėjosi ir kompozitoriaus braižui būdinga ironija ar teatriškumo elementai.

Penkių dalių Nako „Karūna“ (*In memoriam* Vladas Zalatoris) – ne mažiau išskirtinis opusas, sukurtas 2005 m. „Gaidos“ festivalio užsakymu ir atliktas Latvijoje, Vokietijoje. Pasak autoriaus, „kilusi iš šalmo formos, išlikdama kilni ir prikaustydamą stebėtojo dėmesį, karūna patyrė daug transformacijų“. Minimasis karūnos transformacijas jaučiame kūrinio struktūrose, tose,

Lietuvos simfoninis pučiamųjų orkestras, Mindaugas Bačkus, dirigentas Johanas de Meij

Lietuvos simfoninis pučiamųjų orkestras, dirigentas Karolis Variakojis

G. JANAVIČIAUS NUOTR.

anot Nako, statiškose ir monumentaliose garsaus skambesio ikonose, kurių vientisumą diktuoja kompoziciją persmelkę sudėtingi ritmai.

Digimo „swells, pines, rustles...“ įkvėpta nepastovaus, nuolat kintančių garsų ošimo, siekianti atskleisti nekasdienišką būvį, prarastą laiko ir erdvės nuovoką. Visa tai kūrinėje sėkmingai perteikta. Mačiliūnaitės „cooking, cleaning, creating“ pasiūlo kitokią tematiką ir byloja apie šiuolaikinių moterų kasdienybę. „Jos nenustos bandyti į tas kelias sekundes sutalpinti begales vienas kitam prieštaraujančių veiksmų, kurie netrukus klusniai atskils nuo chaoso ir virs simetriškai taisyklingomis darnios Visumos linijomis“, – sako kompozitorė. Šis kūrinys iš tiesų perteikė įvairiausias būsenas, spalvas, o koncerto kontekste suskambo bene šviesiausiai.

Trečiasis festivalio koncertas „Žydintis persiko medis“ atskleidė dar vieną „Vilnius Winds“ trajektoriją – kamerinę muziką. Tai išskirtinis sumanymas, kuris sudaro galimybę LSPO nariams muzikuoti ne tik orkestro sudėtyje, bet ir ansamblyje bei solo. Programą inicijavo arfininkė Liucilė Uršulė Vilimaitė ir orkestro fleitų grupės koncertmeisterė Ernesta Vauraitė. Pagal jų sumanymą skambėjo virtuoziškos Šiaurės bei Lotynų Amerikos autorių Alano Hovhanesso, Heitoro Villa-Loboso, Silvestre'o Revuelto, Michelio Lysighto, Aldemaro Romero kamerinės kompozicijos. Šį kartą visą būrį LSPO atlikėjų išgirdome Nacionalinėje dailės galerijoje. Muzikantai klausytojus apsupo iš kelių pusių, taip sudarydami platesnės erdvės pojūtį. Tačiau svarbiausias koncerto įspūdis – visų orkestro narių virtuoziškumas, didelis profesionalumas.

Finalinis festivalio koncertas „Spanish Brass“ klausytojus pasitiko

Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje – pučiamųjų orkestrams netradicinėje aplinkoje. LSPO, kuriam dirigavo meno vadovas Leifas Karlssonas, pasirodė kartu su festivalio svečiais – varinių pučiamųjų ansambliu „Spanish Brass“. 1996 m. ansamblis laimėjo pirmą vietą VI tarptautiniame „Ville de Narbonne“ (Prancūzija) pučiamųjų kvintetų konkurse (viename prestižiškiausių šio žanro konkursų pasaulyje). Be garso įrašų leidybos, ansamblis rengia festivalius, skirtus varinių pučiamųjų muzikai.

„Vilnius Winds“ festivalį svečiai iš Ispanijos ir LSPO efektingai užbaigė įvairių stilijų kūrinių – Carloso Benetó ir Thierry Caenso aranžuotomis Johanno Sebastiano Bacho, George'o Bizet, Louiso-Claude'o Daquino, Charles'io Chaplino, Astoro Piazzollos kompozicijomis bei kūrinių varinių pučiamųjų kvintetui ir pučiamųjų orkestrui, kurių autoriai mažai žinomi Lietuvoje: tai Derekas Bourgeois, Gregory Fritzeas, José Rafaelis Pascualis Vilaplanas, Gerónimas Giménezas. Festivalio koncertus vedė ir skambėjusią muziką žodžiu iliustravo Justė Jankauskaitė, Rasa Murauskaitė-Jušienė bei Ieva Pakalniškytė.

Itin plataus repertuaro pasirinkimas „Vilnius Winds“ festivalyje leido išgirsti ne tik įvairių kūrinių aranžuotes, bet ir daug originalių, naujų kompozicijų, skirtų pučiamųjų orkestrui. Festivalio koncertai išsiskyrė naujomis erdvėmis, viešninčiais atlikėjais bei kompozitoriais iš užsienio. Lietuvos simfoninis pučiamųjų orkestras sėkmingai įgyvendino iškeltą tikslą ir dar kartą priminė rimtosios muzikos pučiamųjų orkestrui aktualumą bei svarbą. Ne veltui dabartinė, profesionali ir aukšto meninio lygio šio žanro muzika prieš keletą metų tapo nauju Lietuvos simfoninio pučiamųjų orkestro (buvusio „Trimito“) identitetu.

Abipusis kūrybinis ryšys

Pokalbis su aktore Paulina Taujanskaite

INGRIDA JANKAUSKAITĖ

Aktorė Paulina Taujanskaitė sukūrė vaidmenis tokiuose spektakliuose kaip „Užburtas kalnas“ (rež. Krystianus Lupa, Jaunimo teatras (JT), 2024.), „Sūnus“ (rež. Ignas Jonynas, JT, 2024.), „Šokis Delhi“ (rež. Oskaras Koršunovas, Oskaro Koršunovo teatras, 2017) ir kt. Už pagrindinį vaidmenį spektaklyje „Vienos miško pasakos“ (rež. Yana Ross, JT, 2019) pelnė „Auksinį scenos kryžių“.

Kaip atsidūrėte vaidybos studijose Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje?

Iki aktorinio meistriškumo studijavau archeologiją, bet labai greitai pasijutau ne savo vietoje ir po pirmo semestro studijas mečiau. Pusę metų gyvenau Vilniuje vien tam, kad galėčiau lankyti Vilniaus universiteto Kinetinio teatro studiją. Psichologiškai jaučiausi nekaip, nes tėvai mane išlaikė, neturėjau jokio darbo ir pusę metų ruošiausi aktorinio stojamiesiems. Nežinau, kas būtų nutikę, jei nebūtų pavykę.

Viename interviu minėjote, kad mokantis akademijoje ir ją baigus buvo itin sunku. Kodėl?

Įstojus teko patirti nežinomybę, susidurti su bendrakursiais, kurie buvo lankę įvairiausias teatro studijas, todėl jaučiausi negalinti jų pasivyti. Labai ilgai nesupratau, kas tas etiudas ir kas yra įvykis etiude. Stengiausi viską daryti iš visų jėgų, o man vis sakydavo, kad nėra įvykio. Vieną dieną tiesiog primušiau save diržu, nes vaidinau, kad atperku nuodėmes. Bandžiau atkartoti sceną iš filmo „Da Vinčio kodas“. Bendrakursiai žiūrėjo pakraupę, prisidengdami akis, o dėstytojas pasakė, kad nėra įvykio... Tą akimirką pajutau, kad nieko nesuprantu ir iš desperacijos bei noro tapti tuo, kuo galima gerėtis, ir dėl to, kad skaudžiai išgyvenau savo nesėkmes, juk vienas studijas jau buvau metusi, gimė fanatiškas nusiteikimas. Paklusau savo autoritetams, pasitikėjau jų nuomone ir pamiršau, kad egzistuoja ir manoji. Visas laikas buvo skirtas tik studijoms, teatrui. Pamiršau, ką mėgstu veikti. Viskas, kas nėra paverčiama kūriniumi, atrodo beprasmiška. Baigus akademiją atsivėrė didžiulė tuštuma, kurią teko ilgai pildyti ir iš naujo ieškoti tikrosios savęs.

Kaip pavyko tai padaryti?

Mane išgelbėjo šuo. Tiesą sakant, jie gelbėja visą gyvenimą. Vaikystėje prie mano auklėjimo prisidėjo Kikė, studijų metais pagelbėjo dėstytojo šuo Ramzis, o po studijų mano gyvenime atsirado Bona, kuri mažiausiai du kartus per dieną mane išvesdavo į lauką pasivaikščioti. Kai dėmesį nukreipi

Paulina Taujanskaitė spektaklyje „Vienos miško pasakos“ L. VANSEVIČIENĖS NUOTRAUKOS

nuo savęs į kitą, nesvarbu, žmogų, šunį, medį, – tampa lengviau.

Nuo mažens šokate. Kodėl pasirinkote teatrą, o ne šokį?

Tikriausiai pabijojau šokėjos profesijos laikinumo. Baiminausi, kad šoksiu iki trisdešimt penkerių metų, o tada teks mokyti vaikus arba tapti choreografe. Mane konkrečiai domino buvimas scenoje, o ne už jos. Taip pat kaip šokėja jaučiausi turinti fizinių trūkumų, pavyzdžiui, keltį, – skausmo nebijau, bet kad ir kiek pratimų dariau, gražiai ištempti pėdos nepavyko, todėl nemačiau, kaip tai būtų galima išspręsti. Lankiau ir muzikos mokyklą, mėgau groti, nes taip dar būdama vaikas galėdavau susiliesti su visata. Religingi žmonės panašų jausmą patiria melsdamiesi. Grojau kanklėmis, bet niekaip negalėjau įsivaizduoti savo ateities kapeloje ar kaip muzikos mokyklos kanklių mokytoja. Jei būčiau grojusi koku nors simfoninio orkestro instrumentu – veikiausiai šiuo metu nebūčiau aktorė. Dvyliktoje klasėje nebežinojau, ką daryti, atrodė, visko moku po truputį – šokti, groti, deklamuoti eilėraščius, todėl visa tai man galiausiai suėjo į vieną žodį „teatras“. Tai labai universali meno forma, o aktoriaus karjerai nėra pabaigos.

Koks buvo pirmasis jūsų vaidmuo profesionalioje scenoje ir kaip sekėsi jį kurti?

Nežinau, ką reikėtų vadinti profesionalia scena, – ar tai vaidmenys, sukurti jau po akademijos baigimo, ar vaidmenys valstybinėse scenose? Dauguma mūsų kurso diplominių darbų buvo rodomi žinomose scenose. Oskaro Koršunovo teatre vaidinome „Šokį Delhi“ – ko gero, tai sunkiausias, ilgiausiai ruoštas ir daugiausia išmokęs vaidmuo, esantis labai toli nuo tikrosios manęs. Sunku ir tai, kad vaidybos stilius nebuvo teatrinis, vaidinome kamerinėje erdvėje, viskas labiau priminė kino vaidybą. Buitiniame žanre būti kitu žmogumi, kuris nepanašus į tave, tapo didžiuliu išbandymu. Lietuvos nacionalinio dramos teatro scenoje pirmą kartą atsidūriau su Vido Bareikio spektakliu „Įstabius

ir graudusis Planas B“: vaidmuo nedidelis, tačiau reikėjo dainuoti savo kurtas dainas išgalvota kalba. Man taip patiko, kad ligi šiol tai darau. Juokinga, kad iki dabar prisimenu tą absurdišką tekstą. O Jaunimo teatro scenoje debiutavau su Yanos Ross spektakliu „Vienos miško pasakos“. Tai buvo pirmas kartas, kai teko vaidinti pagrindinį vaidmenį. Pajutau jo svorį, buvo labai sunku, bet sveikai sunku – malonus nuovargis, susimaišęs su kūrybiniu džiaugsmu.

Šiais metais prisijungėte prie Jaunimo teatro trupės. Kaip reagavote į šį kvietimą ir kaip pavyko įsiliesti į trupę?

Seniai to norėjau, todėl labai apsidžiaugiau: moteriai, pranešusiai man žinią, teko trumpam atitraukti nuo ausies telefoną. Tiesą sakant, trupės dalimi jaučiausi ilgą laiką, nuo 2019 m., kai buvo pastatytos „Vienos miško pasakos“.

2020 m. pelnėte „Auksinį scenos kryžių“ už Marytės vaidmenį šiame spektaklyje. Kaip prisimenate jo kūrybinį procesą?

Su Yana pirmą kartą paragavau teatrinės kūrybos be kentėjimo ir tamsos. Nesakau, kad buvo lengva, bet nebuvo tamsu. Ji taip puikiai „skaity“ žmones ir kalba jų kalba. Jaučiausi reikalinga ne tik kaip aktorė, bet ir kaip žmogus. Čia manęs neдрaskė vidiniai konfliktai. Buvo saugu kurti ir skleisti. Marytės personažas man labai artimas, o dauguma jos minčių – mano mintys. Po spektaklio jaučiausi išsipildžiusi. Dažnai aktoriui tenka vaidinti dalykus, kuriems jis nepritaria. Būna, kad personažas nėra artimas, tačiau pati spektaklio tema įdomi. Nutinka ir taip, kad aktorius nepritaria visai spektaklio idėjai, tada būna labai sunku. O „Vienos miško pasakos“ kalba apie mano gyvenimą, mano tiesą, atrodo, kad net vaidinti nereikia.

Ką jums reiškia šis apdovanojimas?

Nežinau. Buvo smagu jį gauti, bet taip atsitiko, kad būtent po apdovanojimo daug metų neturėjau progos

Aleksas Kazanavičius, Martynas Berulis ir Paulina Taujanskaitė spektaklyje „Sūnus“

kurti vaidmenų teatre. Taigi mano istorijoje kryžius nebuvo „auksinis“. Po jo teko dirbuotis įvairiose srityse – nuo sandėlių iki aviacijos. Dirbdama sandėlyje jaučiausi kaip vargšė Marytė, dirbanti tėvo parduotuvėje, ir kaip tik tuo metu galvojau: jei tai, ką išdarinėju spektaklyje, transliuočiau per kameras, gal neberekėtų dirbti sandėlyje, ypač kai žinojau, jog yra kolegijų, kurios taip ir daro.

Žiemą įvyko režisieriaus Ignio Jonyno spektaklio „Sūnus“ premjera. Koks buvo jo kūrybinis procesas?

Su Ignu esame pažįstami nuo tada, kai kartu dirbome prie filmo „Nematoma“. Po to ilgą laiką nesimatėme, tad buvo gera vėl susitikti. Statant spektaklį susiklostė draugiški santykiai. Gera dirbti su režisieriais, kurie nežaidžia valdovo žaidimo, o drauge su aktoriumi ieško sprendimų, įkvepia kurti, kai galima just, kad kūrybinis ryšys yra abipusis.

Kuo, dirbant su Jonynu, skyrėsi kūrybinis procesas kine ir teatre?

Šiuo konkrečiu atveju būtent teatre susiklostė artimesnis ryšys, nes praleidome daugiau laiko kartu. Kol ruošiausi filmo „Nematoma“ filmavimams, daugiausia laiko leidau su choreografu Martynu Rimeikiu ir pagrindinio vaidmens aktoriumi Dainiumi Kazlausku. Su Ignu susitikdavome tik aikštelėje, kurioje labai didelis greitis ir kitoks kūrybinis procesas. Kine svarbu, kad pavytų bent vieną kartą, o teatre turi pavykti kiekvienąkart.

Rugpjūtį Zalcburgo festivalyje įvyko „Užburto kalno“ premjera. Kaip sekėsi dirbti su režisieriumi Krystianu Lupa?

Tokio lėto ir ilgo proceso nesu patyrusi. Repeticijos vykdavo „sėdėjimo forma“ – aktoriai sėdi, o režisierius kalba. Toks penkių mėnesių monologas. Beveik nebuvo tikrų, tai yra vaidybinių, repeticijų, kai esame scenoje ir bandomė atrasti personažo būvį. Aktorių grupė didelė, o pajusti vienam kitą laiko

nėra. Nors jo buvo labai daug, jis nebuvo skirtas aktoriams. Ko gero, toks tempas ir repeticijų pobūdis ne man. Buvo sunku rasti įkvėpimą, suprasti, ko norima. Dažnai jaučiausi tarsi iškreiptų veidrodžių karalystėje.

Koks vaidmuo iš jūsų pareikalavo daugiausia?

Dar studijų metais su bendrakursiais pastatėme „Šokį Delhi“, vėliau jį rodėme Oskaro Koršunovo teatre. Jame vaidinau Aliną Pavlovną, buvusią baleriną, sergančią vėžiu ir negalinčią susitaikyti su dukters sėkme. Šis personažas turėjo tiek tulžies, neapykantos, kad likus porai dienų iki spektaklio man pasidarydavo bloga, pykindavo, skaudėdavo galvą. Iki pat paskutinių kartų buvo labai baisu ją vaidinti.

Ar stebite kolegų darbus ir kokie pastarieji spektakliai jums įsiminė?

Esu didžiulė režisieriaus Jo Strömgregno spektaklio „Dury“ gerbėja. Pastaruoju metu teatre labai daug eksperimentų, formos ieškojimų, daug konstruktivumo, o mane domina ekspresija, vitališkumas, pasigendu to. Taip pat labai patiko Šeiko šokio teatro spektaklis „Indigo. Das Schliemann Projekt“ – kažkoks šventas ritualas.

Kokie artimiausi jūsų kūrybiniai planai?

Laukiu pavasario – galbūt pavyks susitikti su režisieriumi Árpádu Schillingu. Apie jį girdėjau daug gražių žodžių. Atrodo, galėtume būti bendraminčiai. O iki tol reikia atgaivinti kūną ir balsą, plėtoti savo aistras – šokį ir muziką. Prieš pusmetį sukūriau pirmą dainą. Norėčiau ją įrašyti ir kurti toliau. Turiu dar penkių dainų užuomazgas. Itin mėgaujuosi šiuo procesu, jaučiu didžiulę laisvę. Taip gera daryt taip, kaip noriu, nesitariant ir nelaukiant pritarimo ar leidimo. Labai gera gyventi su muzika, muzikoje.

Dėkoju už pokalbį.

Būsenų „Kartoteka“

Tadeuszas Różewiczius Nacionaliniame Kauno dramos teatre

DAIVA ŠABASEVIČIENĖ

Tadeuszo Różewicziaus „Kartoteka“, kurią Nacionaliniame Kauno dramos teatre pastatė režisierius Gintaras Varnas, papildo profesionalų Lietuvos teatrą XX a. klasikiniu kūriniu, ne tik praplečiančiu egzistencializmo, absurdo dramaturgijos lauką, bet ir atliepiančiu dabartį, kuri dar labiau persmelkta visokių „izmų“. Gyvename laikais, kai niekas nežino, kas yra geriausia, įdomiausia, reikalingiausia. Kiekvienam atrodo skirtingai, o tiksliau – apskritai neaišku, už kokios smilgelės kabin-tis, kad greičiau pasiektum saulę. Šiandien kultūra nestokoja įvairių būsenų, kalbama apie grimzdimą, dirginimą, patyrimą: išleidžiama knyga „Semiotiniai skaitymo modeliai. Grimzdimas“, XVIII tarp-tautinės Vilniaus tapybos trienalės paroda Kauno paveikslų galerijoje pavadinta „Dirginti“ („Aš čia ne tam, kad mane toleruotumėte, aš čia tam, kad jus dirginčiau“), MO muziejuje atidaryta paroda „Iš vidaus“ („Pamatyk, ką jauti“) ir pan. Ignas Jonynas jautriame ir intelektualiaame Jaunimo teatro spektaklyje „Sūnus“ kulminacinį tašką išreiškia sprogimu. Ilga jaunuolio kelionė link savižudybės pasibaigia teatrinio sprogimu, sukrečiančiu ne mažiau nei kokia pasaulio pabaiga. Lygiai toks pat sprogimas artėjant finalui nugriaudėja „Kartotekoje“ ir pasigirsta žodis „karas“. Naujoje „Kartotekoje“ karas yra tik alinanti būseną – nuolatinis dirginimas, grimzdimas į save, kol sąmonę užvaldo chaosas. Žmonija gyvena tarp dviejų karų, bet atsparumo šis žinojimas nesuteikia.

Różewicziaus „Kartoteka“ prisotinta tam tikros anemijos, kurią lemia nuolatinis nuovargis, galvojimas apie beprasmybę, bandymas pasiduoti, bet tuo pačiu metu kūrinyje akivaizdus tikėjimas žmogiškumu.

Varno režisuotas spektaklis pirmiausia yra apie menininkus. Ar šiandien jie nėra patekę į sisteminius gniaužtus, ardančius paties meno prigimtį? Sutikę pastatyti spektaklį per konkretų laiką, konkrečioje aplinkoje, jie pasirašo tam tikrą nuosprendį, ypač tais atvejais, kai filosofiją bandoma paversti viena ar kita doktrina, „išsprausta“ į pasirinktą meninę formą. Varnas jau kelintą kartą pasirenka „nepatogų“ kelią: jam rūpi ne ką nors įrodyti, pasakyti, o suardyti žinojimą ir žiūrovus priversti ne tiesiog gerėtis sceniniu vyksmu, bet mąstyti. Kankintis „Kartotekoje“ taip pat nereikia, nes tuo pasirūpino pats pjesės autorius Różewiczius. Pagrindinį antiherojišką Herojų į nuolatinės prostracijos, ar paprasčiau sakant „sapno“, būseną pastūmėja nuolatinė neviltis ir depresija. Galima būtų sakyti, kad tai aktyvi genialumu

pasižyminčių žmonių būseną. Ypač Dievo apdovanotų menininkų, kurie dėl savo prigimties pasaulį patiria labai jautriai.

Neatsitiktinai „Kartotekoje“ svarbų vaidmenį vaidina lėlės. Varno kūrybą lėlės lydi nuo pat pradžių. Pirmuosiuose spektakliuose jos buvo mažutės, jomis žaidė pagrindiniai herojai, iš mažų pagaliukų statydami žmogeliukus ir čia pat mūsų akyse juos sugriaudami. Lėlės buvo trapumo įsikūnijimas. Per jas režisierius išsakydavo tai, kas jam brangiausia. Lėlės įvairiais pavidalais keliavo per spektaklius, kol atėjo iki „Kartotekos“. Čia jos jaučiasi geriausiai, nes gyvena kartotekoje – atminties saugykloje. Jos labai skirtingos, nes visos iš skirtingų atminties stalčių: malonios, juokingos, gąsdinančios ir pačios švelniausios. Todėl lėlininkės Julijos Skuratovos vaidmuo šiame spektaklyje taip pat labai didelis, jos sukurti personažai – Senių choras ir Berniukas – veikia aktyviai, lėlės išraiškingos, jas kūrė geriausi lėlių meistrai Gintarė Vaivadaitė, Virginija Pajarskienė ir Šarūnas Tadijošaitis. Įdomu, kad lėlėms ir kalbėti nereikia, nes tikslus jų valdymas (aktoriai Andrius Alešiūnas, Gintautas Bejeris ir Motiejus Ivanauskas), taiklios jų charakteristikos dažnai pasako daugiau už žodžius. Ir šie vaizdiniai intarpai formuoja Varno teatrą, kuris jau šiandien mūsų kultūroje išsiskiria unikalia savastimi („...kai buvau mažas berniukas, žaisdavau: pasiversdavau žirgu ir palaidais karčiais lakstydavau kiemais ir gatvėmis. O dabar, dėde, aš negaliu atvirsti į žmogų, nors esu instituto direktorius.“).

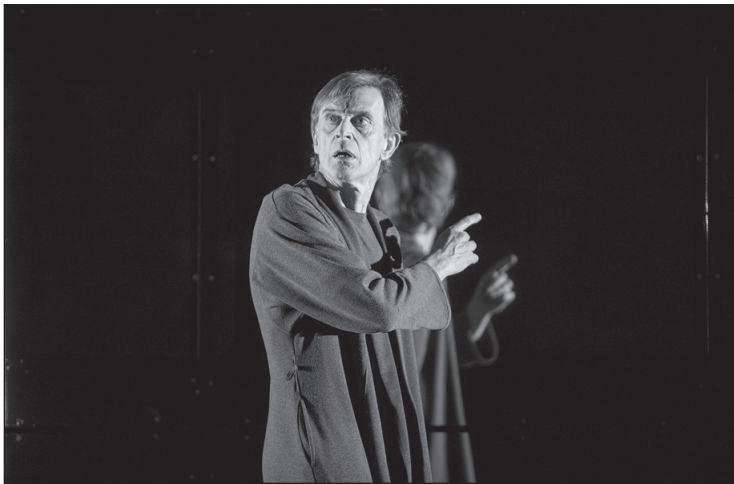
Šio režisieriaus kelionė į vieną ar kitą spektaklį nebūna atsitiktinė. Tam jis ruošiasi iš anksto. Gal ir neakivaizdžiai, bet, sakytume, miltiniškai. Jis kaupia režisieriaus lagaminėlį, iš kurio išsitraukia vieną ar kitą medžiagą. Varno kuruojama dramų stalčiaus saugykla (*dramustalčius.lt*) – tikras lobynas. Jau prieš kelerius metus užsakytas Różewicziaus kūrinys „Kartoteka“ (vertė Helmutas Šabasevičius) netikėtai buvo prikeltas sceniniam gyvenimui. Karas ir tik karas dekonstruoja ir naujai konstruoja mūsų sąmonę. „Kartoteka“ – būtent apie tai. Bet Varnas yra dar ir teatro mokslininkas, todėl, pradėjęs smelktis į medžiagą, susidūrė ir su antra, papildyta šios pjesės versija, kurią statė pats dramaturgas. Varnas tokių „kąsnelių“ nepraleidžia, jam svarbu kiekvienas žodis, kiekvienas sakiny. Vertėjai net ne visada spėja pagal režisierių tempą – pjesės papildymus išvertė puiki vertėja Irena Aleksaitė.

Varnas jau kelintu spektakliu bando nužeminti kultūroje susiformavusį „perfekcionistinio“ teatro siekį. Galvodamas apie žiūrovus, nuolat jiems primena, kad teatras nėra ir jokių būdu negali

būti patogus reiškiny. „Kartoteka“ apie tai kalba dar įžūliau. Čia primenama, kad teatras – ne emoci-nių būsenų išraiška. Teatre svarbiausia – mąstyti nepatogiomis temomis. „Kartotekoje“ gyvenama karo akivaizdoje. Tai itin gerai atpažįstama situacija, bet spektaklis tą nuojautų, numanymų, chaotiškų būsenų galeriją paverčia kūnišku procesu. Spektaklio kūrėjai dar iki premjeros sakė, kad pjesėje nėra realizmo, tradicinio siužeto, bet patys nesunkiai sukūrė teatrinį realizmą, kai Dainiaus Svobono Herojus tapo šiuolaikinę realybę tiksliausiai atspindinčiu žmogumi. Konkrečiais pavidalais neegzistuojantys dalykai spektaklyje materializavosi, tapo kūnu ir siela. Teatro tokia prigimtis ir yra – kalbėti apie tai, kas nujaučiama, plika akimi nematoma. O jeigu šiam procesui dar parenkamas tinkamas aktorius, kuris jau yra suvaidinęs galeriją panašių vaidmenų, tampa įdomiau sekti net ne pačią dramą, o ją interpretuojantį aktorių.

Varnas tokį aktorių turėjo, jau buvo gerai „prakankinęs“ ankstesniuose spektakliuose. Svobonas – šiuo metu ryškiausias Nacionalinio Kauno dramos teatro aktorius. Jis nevaidina herojų „iškelta galva“. Visi jo sukurti personažai – savotiški kankiniai, jei ne kankiniai, tai šviesių jėgų transliuotojai, nors aktoriaus fiziniai duomenys tokie, kad galėtų vaidinti ir demonų apsėtuosius. Šiam aktoriui tinka aktyvi dramaturgija. Todėl Różewicziaus Herojus – kaip specialiai Svobonui parašytas personažas: jis viską turi susiorganizuoti pats, nulemti tam tikrą įvykių eigą, mąstyti, judėti arba nejudėti tik pagal savirežisūrą, o ne pagal režisieriaus paliepimus. Varnas sukūrė bendrą spektaklio konstrukciją, o visa Herojaus vidinė kelionė priklausė tik nuo Svobono kūrybos.

Teatre retai nutinka taip, kad pagrindinis herojus, o čia dar ir Herojus iš didžiosios raidės, per abu veiksmus iš scenos nepasitraukia. Jis – regimas veiksmo režisierius, ir kuriantis save, ir valdantis visą situaciją. Sceną jis valdo net tada, kai guli lovoje, kuri yra pagrindinė veiksmo vieta. Šiandien sunku įsivaizduoti, kas daugiau, jei ne Svobonas, galėtų sukurti šį vaidmenį. Nemistifikuojant teatrinį procesą, akivaizdu, kad atsirastų ir kitų aktorių, bet šįkart Varnas spektaklį sukūrė Svobonui, apie Svoboną, dėl Svobono. Juodu per šį procesą net supanašėjo – ir išore, ir vidumi. Nežinia, ar Svobonas yra Varno *alter ego*, jau greičiau Varnas – Svobono *alter ego*. Svobono psichika tokia paslanki ir išlavinta, kad kai kuriose scenose jis „cituoja“ net patį Nacionalinį Kauno dramos teatrą – pradeda kalbėti, pavyzdžiui, Jūrėtės Onaitytės intonacijomis. To sąmoningai gal net nesiekia, tiesiog tuomet suvoki,

Dainius Svobonas spektaklyje „Kartoteka“

S. BATUROS NUOTRAUKOS

Dainius Svobonas ir Vilija Grigaitytė spektaklyje „Kartoteka“

Saulė Gotbergė, Dainius Svobonas ir Martyna Gedvilaitė spektaklyje „Kartoteka“

kokia stipri įtaiga, koks unikalus aktoriaus persikūnijimas. Tarytum jo jau nėra, nes kūną ir sielą sudaro suvaidinti vaidmenys ir jį supantys žmonės.

Gebėjimas empatiškiausiu būdu perprasti ir suvokti aplinką išprovokuoja naujo herojaus tipą. Svobono Herojui nesunkiai sekasi įsiskverbti į mūsų smegenis, todėl kartotekos dėlionė tampa labai artima. Svobonui nereikia kankintis ar kankinti kitų, jis lengvai „kalbasi“ su savo sąsąmone, vaizdiniais, sapnais, nuojautomis ir nė sekundės nelieta pasy-vus, nors dažnai ir guli lovoje, net po antklode slėpdamas galvą. Atrodytų, kad tai dekadanso žmogus, bet jis yra tiesiog iškankintas psichologinio nuovargio. Ar apskritai aktorius gali būti kada nors pailsėjęs? Net nekurdamas naujo vaidmens, jis kiekvieną kartą iš naujo kartojasi tai, ką netrukus vakare turės vaidinti. Veikėjų fizinis elgesys lengvai galėtų paveikti sąmonę, tačiau įvyksta metamorfozė – aktorius, intensyviai galvo-jantis apie vaidmenį, žiūrovų akyse tampa personažu. Ta būseną bando prilipti prie „aukos“. Ir tik būnant aukščiausio lygio profesionalu įmanoma sugrįžti į save – žmogų.

Kad ir koks būtų į save grimztantis Herojus, Svobonas nepaverčia jo lignoniu, ir tai yra spektaklio kokybės ženklas. „Kartoteka“ lengvai galėjo tapti patologiniu procesu su neaiškiu, destruktijos valdomu Herojumi, bet Svobonas jį išgelbėjo, leisdamas ir dramaturgui, ir režisieriui lengviau atspūsti. Kol Svobonas savo galvoje vartalioja praeities įvykių ir prisiminimų kartoteką, režisierius kruopščiai seka Różewicziumi.

Vaizdai, lyg nuotraukų negatyvai, spektaklyje paverčiami ryškiais kadrų pozityvais, tad žiūrovai dažnai turi atsipeikėti, prisimindami, kad tai tik teatras teatre, suprasdami, kad visas vyksmas – tik pervargusio žmogaus vaizdiniai. Tuo metu režisierius, pasiraitojęs rankoves, linksminasi, kiekvieną naują veikėją arba sugroteskindamas, arba išryškindamas jo silpnąsias savybes.

Różewiczius kalba be skrupulų, vis pasigirsta jo mėgstamas žodis „idiotai“. Idiotai – XX a. antrosios pusės įprastas kreipinys. Tikroviškiausiai nuskamba, kai šioje gyvenimo kakofonijoje pasakoma „idiotai“ ir čia pat paklausiama – „vėl karas?“.

NUKELTA Į 7 PSL.

Du jubiliejai

„Leningradiečių“ baleto grupė ir Leokadija Aškelovičiūtė

ŽILVINAS DAUTARTAS

Noriu dar kartą priminti, kad praėjusio amžiaus 6-ajame dešimtmetyje Lietuvos baletas išgyveno vos ne stebuklą. Gal kam nors tai joks stebuklas, tačiau tie, kurie tais laikais domėjosi klasikiniu baletu, tikrai buvo sukręsti. Prisiminti tuos įvykius paskatino žinutė visuomenės informavimo priemonėje, kad viena iš daugybės popkultūros grupių ruošiasi švęsti savo veiklos dešimtmetį. Pasirodo, kad ne tik blogas pavyzdys užkrečiamas – užkręsti gali ir geras. Todėl ir sugalvojau 2024 m. paminėti du jubiliejus – „leningradiečių“ baleto grupės profesinės veiklos 65-metį ir ilgametės primabalerinos Leokadijos Aškelovičiūtės 85-erių metų jubiliejų.

Prisiminkime 1959 m. vasarą. Vilnius tarsi papilkėjęs nuo karščio, tačiau vakare į Valstybinio operos ir baleto teatro žiūrovų salę renkasi baleto gerbėjai, teatralai. Visi nekantraudami laukia, kada pasirodys grupelė būsimų teatro šokėjų, ką tik baigusių Leningrado (dabar Sankt Peterburgas) Agrippinos Vaganovos choreografijos mokyklą. Be abejo, koncertas padarė milžinišką įspūdį. Ne vieną maloniai nustebino ne tik jaunųjų šokėjų pasirinktas repertuaras – soliniai fragmentai bei duetai iš klasikinių spektaklių, bet ir profesionalumas. Palyginti su baleto trupe, kurios didesnę dalį sudarė labiau entuziastai nei profesionalai (ypač vyrų dalis), tai buvo tikrai efektingas ir žavus prisistatymas žiūrovams bei baletomanams. Ir aplodismentų, tą vakarą skambėjusių teatro salėje, tikrai nusipelnė visi – Leokadija Aškelovičiūtė, Regina Baranauskaitė, Ramutė Šimėnaitė, Genovaitė

Leokadija Aškelovičiūtė „Variacijose Don Žuano tema“ H. ŠABASEVIČIAUS ARCHYVO NUOTR.

Samaitytė, Gražina Žvikaitė, Antanas Beliukevičius, Eugenijus Judinas, Raimondas Minderis, Pranas Peluritis, Vytautas Sinkevičius. Kai po kiek laiko šio koncerto dalyviai buvo juridiškai įteisinti kaip Operos ir baleto teatro darbuotojai, visa „leningradiečių“ komanda išvyko į turą po Lietuvos miestus ir miestelius, taip pradėdami savo profesinę veiklą.

Praėjo daugiau nei pusė šimtmečio, bet „leningradiečių“ grupės indėlis į mūsų baleto istoriją niekur nedingo. Ir tegul jie ne visi maksimaliai išnaudojo savo galimybes scenoje bei gyvenime, tačiau dėl to jų visų nuopelnai nesumažėjo. Ir tų, kurie dešimtmečius scenoje kūrė pagrindinius vaidmenis, ir tų, kurie laikui bėgant tarsi ištirpo kordebaletu masinėse scenose.

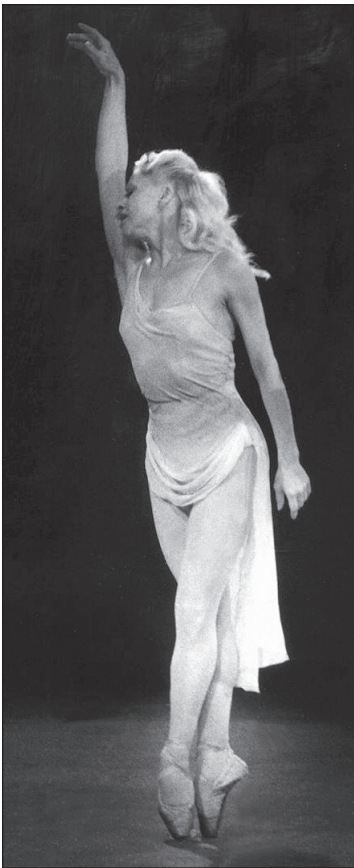
Charakterinių šokių pamoka Leningrado choreografijos mokykloje

L. AŠKELOVIČIŪTĖS ARCHYVO NUOTR.

Viena ryškiausių „leningradiečių“ – Leokadija Aškelovičiūtė. Mūsų baleto istorija neišsivaizduojama be šios primabalerinos sukurtų vaidmenų. Dešimtmečiais klasikinio baleto pastatymuose visada būdavo jos pavardė, o princesė Aurora Piotro Čaikovskio balete „Miegančioji gražuolė“ tapo etalonu nuo jos debiuto šiuo vaidmeniu jau po pirmo spektaklio. Kol vyko debiutinis Aškelovičiūtės spektaklis, ne tik scenoje, bet ir užkulisiuose bei žiūrovų salėje tvyrojo kažkokia ypatinga atmosfera, tarsi pranašaudama įvyksiant stebuklą, kurio liudininkais visi tapsime. Gal todėl ir tarpai tarp kulisų buvo užpildyti aprengėjų, grimuotojų, scenos darbininkų, butaforų. Ir stebuklas įvyko, o mes tapome jo liudininkais. Po keturiolikos metų prisimindamas šį jaunutės balerinos debiutą rašiau: „Manau, kad viską lėmė ta pakili nuotaika, kuri apima žmones, jaučiančius, kad jie tampa įvyksiančio stebuklo liudininkais. [...] Gal ir per skambus tas žodis – „stebuklas“, bet kaipgi kitaip pavadinsi naujo menininko gimimą.“

Keista, bet panaši situacija susiklostė 1960 m., kai mūsų teatro scenoje, keliuose Adolphe'o Adamo baleto „Žizel“ spektakliuose, šoko baleto žvaigždės iš Prancūzijos – Yvette Chauviré ir Youly Algaroffas. Tada taip pat visi laukė stebuklo ir jį pamatė. Vieni pirmą kartą išvydo prancūzų baleto mokyklos atstovus, praskleidusius „geležinę uždangą“, kiti – triko, palaipsniui pakeitusius „trumpikes“, užuominą į ankstyvųjų viduramžių kilmingųjų aprangos kodą.

Prancūzijos meistrų vizitas tarsi praverė iki tol uždarytas duris Lietuvos baletui žengti kad ir nedidelį

Leokadija Aškelovičiūtė koncertiniame numeryje „Meilės svajos“

A. ŽIŽIŪNO (VLE, LATGA) NUOTR.

žingsnį į naują etapą. Taip, kaip Aškelovičiūtės debiutas Čaikovskio „Miegančiojoje gražuolėje“ tarsi choreografijos kamertonas pateikė kryptį Lietuvos baletui. Bet laikas įneša savo pataisų. Čaikovskis tapo nepageidaujamas, nors mūsų baletas tobulejo, savo repertuare turėdamas „Miegančiąją gražuolę“, „Gulbių ežerą“, „Spragtuką“. Aškelovičiūtė buvo išbraukta iš Lietuvos baletui nusipelnusiųjų sąrašo. Lietuvos nacionalinis operos ir baleto teatras net nepasveikino jubiliejaus proga jau išėjusios mūsų baleto žvaigždės, kai ji dar buvo gyva. Kodėl? Nežinau.

ATKELTA IŠ 6 PSL.

Žaidimas tarsi turi nutrūkti, bet jis tęsiasi, net karas nieko nesustabdo. Realybė už sienos ir galvoje kryžminasi su svajonėmis, prisiminimais. Herojus – kaip atminties šulinys, saugykla, jis bando atsispirti, išsilaikyti prisimindamas ir šviesius dalykus („Norėčiau, kad mano gyvenime būtų obelis su šakelėmis, lapais, žiedais, obuoliais... Jau taip seniai sėdėjau šešėlyje. Obuolys padengtas skaidriu vaško sluoksniu, ant tokio obuolio labai aiškiai matyti pirštų atspaudai. Ant šakelių kabo obuoliai. Laukia mano rankos. Kaip ir merginos...“). Labai graži scena – pašnekesys su gyvenimo išmintimi apdovanotu Dėde, kurį įsimintinai vaidina Liubomiras Laucevičius.

Spektaklis kupinas poetizmo. Jie tarytum nejudina dramaturginio veiksmo, bet judina žiūrovo sąmonę. Spektaklis iš lėto prisijaukina tave ir tampa artimas. Kai Dėdė klausia:

„Dar nenori grįžti namo iš pasaulio?“, Herojus atsako: „Ne.“ Dėdė: „Dar neprisivalgei, neprisigėrei?“ Herojus: „Dar, dėde, mano apetitas auga, jei išsižiočiau, valgyčiau ištisus miestus ir žmones, pastatus, paveikslus ir biustus, televizorius, motociklus, žvaigždes, odaliskas, kojines, laikrodžius, titulus, medalius, kriaušes, tabletes, laikraščius, bananus, šedevrus...“ Šie minčių šuoliai gerai suprantami, nes atkeliavę iš realybės. Klausydamasis šios ekvilibristikos suprantai, kodėl Rózewiczius nenusileidžia Samueliui Beckettui. Spektaklis fiksuoja būsenas, o ne pateikia konstantas.

Į Herojaus kambarį nuolat veržiasi įvairūs gyvenimo praeiviai. Režisierius leidžia jiems sužibėti, tačiau tai pavyksta ne kiekvienam. Ne mažiau ryškiai, nei Herojus, scenoje karaliauja Saulius Čiučelis. Vaidindamas Tėvą ir Mokytoją, jis visam spektakliui prideda labai daug spalvų. Šio aktorius talentas universalus: išsiskiriantis balso tembras, plastika, vaidybos laisvė,

improvizaciniai gebėjimai, subtili partnerystė visam kūriniui suteikia gyvo teatro pojūtį. Nors Tėvo ir Mokytojo vaidmenys ne patys didžiausi, Čiučelio užmiršti neįmanoma. Be to, jis labai ruževičiškas, o „Kartoteka“ turi savo paslapties, kurią kiekvienam aktoriui reikia įminti atskirai.

Gyčio Laskovo Bobikas – taip pat šmaikštumu išsiskiriantis personažas. Jo gana daug, bet jis visą laiką išnyra subtiliai, ne komikuodamas, o tiesiog gerai suvaidindamas šunį. Anot dramaturgo, „Bobiko eisena gera, jis gerai jaučia vėją...“ Spektaklyje vėjas pučia iš visų pusių, tad Bobikui yra ką veikti.

Matytas premjerinis spektaklis šlubavo dėl skirtingų balso registų. Kai kurie aktoriai, nejausdami partnerių teksto, tiesiog kalbėjo sau patogių tembru, susidarydavo tam tikros akustinės duobės, trukdančios spektaklio vientisumui.

Pirmoje remarkoje dramaturgas rašė: „Yra tik viena veiksmo vieta. Vienas scenovaizdis. Užteks, jei kelias valandas, kol truks veiksmas,

kėdė bus perkelta iš vienos vietos į kitą.“ Scenografas Marijus Jacovskis paklausė dramaturgo ir sukūrė minimalų scenovaizdį iš metalinės lovos, stalo ir kėdžių. Na, ir kasdienybėje operetės vicedirektoriaus matomų buhalterinių knygų, segtuvų, aplankų, stirtomis sudėliotų avanscenoje. Elegantiškas tamsiai pilkos spalvos scenovaizdis sukūrė spektaklio atmosferą vos atsiskleidus uždangai. Toks senas, atpažįstamas, ramus ir kartu magija kvepiantis pasaulis. Viskas, ko reikia tikram teatrui rasti, viskas, ko reikia, kad nepritrūktų jokių vaizdo įrašų ir kitų technologinių išmonių. Spektaklyje veiksmas juda greičiau nei kine, tad ir vaizdiniais sustiprinti naudojamos tik „senuko“ teatro priemonės. Ir visko pakanka. Tarkim, žiūrovų akyse kyla lova, tik šįkart tai sustiprina ne vien Herojaus, bet ir mūsų, žiūrovų, sapnus. Vaizdiniais kisti ir veiksmui atspindėti padeda virš lovos kabantis didelis veidrodis. O visa ko jungtimi tampa Viliaus Vilučio minimalistinė, bet

labai tiksli ir dinamiška šviesų polifonija.

Gali dalyvauti spektaklyje, gali tik stebėti jį, bet būseną „tarp dviejų pasaulių“ vienaip ar kitaip patirsi. Suasmenintą, individualų, o ne masinės patirties jausmą spinduliuoja Martyno Bialobžeskio muzika. Ji įvairi – tokios reikalauja visa kūrinio struktūra. Labai dažnai muzika padeda herojams kalbėtis ar geriau išgirsti, suprasti netikėtai į sceną įsiveržusias būtybes. Visi jie herojai, tad visiems parinkti skirtingi instrumentai: vieno pasaulį charakterizuoja klavišiniai, kito – styginiai garsai, nuo fortepijono iki kontraboso.

Operetės vicedirektoriaus gyvenimas tęsiasi. Ar jo kartoteka plėsis, sisteminant karo vaizdus, ar vis dėlto jis atras šviesių atokvėpio minučių ir ramiai prisimins visus artimus žmones ir bent mintimis keps dėdei bulves, „kurių odelė šiurkšti, pilka, o viduje bulvės baltos, trupios ir karštos“?

Adrenalinas į muziejų raumenis

Mintys po vizito į Niujorko muziejus pagal Lietuvos nacionalinio muziejaus programą „Marta“

JOLANTA MARCIŠAUSKYTĖ-JURASIENĖ

Savo pasakojimą noriu pradėti nuo šūktelėjimo: kaip gerai šiais laikais dirbti muziejuje! Pastaruosius keletus metus muziejų specialistams sudarytos pakankamai geros galimybės tobulintis, pasinaudojant netgi dviem kvalifikacijos kėlimo būdais – Martyno Mažvydo bibliotekos programa „Kompetencijų biblioteka“ ir Lietuvos nacionalinio muziejaus vizitų į užsienio muziejus programa „Marta“. Pirmoji skirta bendrosioms kompetencijoms ir siūlo plačią amplitudę mokymų vadovams bei specialistams (nuo viešo kalbėjimo įgūdžių stiprinimo iki lyderystės emocinės gerovės kūrimo organizacijoje). Antroji skirta profesinių žinių tobulinimui ir tinklaveikiai – vykstama į Europos ir JAV muziejus, pažindinamasi su jų veikimo principais, patiriamais iššūkiais, naujovėmis, viskuo, kas vadinama gerąja praktika, iš kurios būtų galima pasimokyti ir ką nors pritaikyti Lietuvos muziejuose. Šios jau antrus metus baigiančios kompetencijų kėlimo programos veikia kaip adrenalino injekcija į Lietuvos muziejų raumėną. Nors greitų rezultatų muziejų sektoriuje nebūna, be to, pokyčiai priklauso nuo daugybės veiksnių, gautas adrenalinas skatina kitaip pasižiūrėti į savo veikimo sritį, mažina inertiškumą, sėja naujų idėjų sėklas ir apskritai skatina atrasti vieniems kitus. Tai mokymosi metai, bent jau man rodantys, kaip keičiasi muziejų laukas, ir didėjant jo alkiui ateityje bus galima sulaukti įdomių dalykų.

Šio teksto tikslas – pasidalinti savo patyrimais ir pamąstymais apie gautą adrenalino injekciją Niujorko muziejuose, kuriuos teko aplankyti šį rudenį kartu su „Marta“. Nenoriu to ypač sureikšminti, nes šiais laikais visi keliauja daug, tačiau norėtusi reflektuoti ir patį „Martos“ mokymosi koncepto išskirtinumą, kai muziejų aplankymas tėra viena iš proceso dalių. Gal po kokių penkerių–dešimties metų, kai visos sėklos bus sudygusios ir kils nuostaba, iš kur visa tai, bus naudinga atgaminti, kaip atrodė jų dirvos ruošimo ir jų sėjimo procesas.

Taigi pirmiausia numatomos vizitų kryptys, temos, pagal kurias atitinkamai suorientuojama tikslinė grupė: ar vizitas labiau skirtas edukatoriams, rinkinių kuratoriams, parodų rengėjams, ar architektams. Skelbiamas konkursas, į kurį muziejai gali deleguoti mokyti pasirengusius ir motyvuotus darbuotojus. Motyvuoti jie turi būti ne tik pakeliauti, bet ir vėliau dalintis parsivežtomis žiniomis su kitais muziejų kolegomis. Dar prieš kelionę, bendradarbiaujant su „Kūrybinių jungčių“ fasilitatoriais, vyksta pasiruošimas, mokomasi išgryninti

rūpimus klausimus kartu atrinktų dalyvių grupėje. Tuomet – pati kelionė į muziejus, kurios metu grupė tampa panaši į viską sugeriančią kempinę. Ir tik po to prasideda kelių savaitių trukmės sugertos informacijos sunkimas ir apdorojimas grupėje, pagal dizaino mąstymo (angl. *design thinking*) metodą sustruktūruojant gyvus išpūdžius ir informaciją į rišlius pasakojimus, kurie turės būti pasakojami pasidalinimo patirtimi dieną, į salę susirinkus daugiau nei pusšimčiui muziejininkų.

Kaip jau supratote, aš irgi buvau kempinėle Niujorko muziejuose, kaip ir dar dvylika mano kolegų. Nenoriu to sureikšminti, nes Niujorke visi yra bent kartą pasijutę kempinėlėmis. Bet čia metas pradėti pagaliau pasakoti, ką aplankėme ir kokios informacijos prigėrėme ar buvome prigirdyti. Savaime suprantama, kad Amerikos muziejų kontekstas, tradicijos ir apskritai egzistavimas visiškai kitoks negu Europos. Neturėdami valstybės išlaikymo, jie sukasi kaip verslo mašinos, pardavinėjančios estetines patirtis, prasmės pojūtį ir šiuo metu visuomenei aktualiausias idėjas.

Lankėmės Niujorko miesto muziejuje, Metropolitano meno muziejuje, MoMA, MoMA PS1, Whitney Amerikos meno muziejuje, Guggenheimo muziejuje, Rugsėjo 11-osios memorialo muziejuje ir net ukrainiečių diasporos įkurtame Ukrainos meno muziejuje. Mane labiausiai domino, kokią naratyvą kuria muziejai, kokią ir kieno istoriją pasakoja ir kaip tai susiję su šių dienų JAV aktualijomis. Taigi bandysiu koncentruotai išdėstyti esminius pastebėjimus, kurie galbūt gali duoti naudingo peno ir mąstant apie Lietuvos muziejuose siūlomus pasakojimus bei reprezentuojamus balsus ar apie tai, kaip galima prisidėti prie jų įvairėjimo.

Gal kai kam ir nebus nauja, tačiau svarbu trumpam sugrįžti į 2020 m. gegužę, kai prasidėjo didelė rezonansą

Muziejininkų grupė Whitney Amerikos meno muziejuje. 2024 m.

ORGANIZATORIŲ NUOTRAUKOS

ties JAV visuomenėje, tiek už šios šalies ribų sukėlęs judėjimas už juodaodžių teises „Black lives matter“. Muziejai, būdami tiesiogiai priklausomi nuo jų vartotojų, niekada nebūna neutralūs. Iš karto po George'o Floyd'o atvejo muziejuose prasidėjo tebejaučiami pokyčiai, iš esmės tapę nuolatine pastanga griauti didįjį pasakojimą, kuriame dominuoja baltieji. Galima sakyti, kad šis judėjimas paspartino jau ir taip kelis dešimtmečius vykusį muziejų dekolonizacijos procesą. Muziejai, atliepdami jiems keliamus lūkesčius, o ir kai kurių darbuotojų iniciatyvas, protesto pareiškimus dėl patiriamo rasizmo darbo vietoje, paskelbė įtvirtinantys „Įvairovės, lygybės ir įtraukties“ (*Diversity, Equity, Inclusion* – DEI) principus (arba planą, polisą). Pagal jį išsikelti tikslai skelbia siekį, kad visi darbuotojai ir savanoriai būtų mokomi kovoti su rasizmu; būtinybę sukurti už įvairovę muziejuje atsakingo specialisto poziciją, įdarbinti BIPOC

(*Black, Indigenous, People of Color*) kandidatus į skyrių vadovų ir vyresniųjų vadovų pareigas, taikant nustatytas kvotas; skirti dėmesį ir finansinius išteklius darbuotojų gerovei. Taip pat būtinybę stiprinti parodų, renginių ir leidinių programas, nagrinėjant sudėtingus ir anksčiau nereprezentuotus pasakojimus, kurti įvairovę paremtą naują kanoną, įvairinti kolekcijas.

Jau nuo mūsų pažinties su Niujorko miesto muziejaus ekspozicija, pristatančia Niujorko istoriją, pastanga rodyti juodaodžių, o ypač vergų indėlį į miesto statymą ir kultūrinį peizažą buvo akivaizdi (ekspozicijoje – vergovę liudijantys artefaktai, archyvinė medžiaga ir kt.). MoMA parodoje „Meistraujant modernybę“ (*Crafting Modernity*), skirtoje Lotynų Amerikos dizainui 1940–1980 m., pirmą kartą istorizuojamas lotynų amerikiečių kilmės dizaino kūrėjų indėlis ir mąstymo išskirtinumas, kuriame balansuojama tarp tradicinių

amatų bei medžiagų panaudojimo būdų ir vakarietiško modernumo sampratos pritaikymo. Metropolitano muziejuje prie XIX a. portretų, vaizduojančių indėnus, atsirado išplėstinės etiketės, perteikiančios indėnų perspektyvą, jų interpretaciją, siekiant parodyti dekolonizuotą žvilgsnį. (Nors didžioji ekspozicijos dalis grįsta tradiciniu „baltojo“ istoriniu chronologiniu pasakojimu.)

Radikaliausius kuratorystės pavyzdžius išvydome Whitney muziejuje. Performuotoje ilgalaikėje ekspozicijoje vietoj amerikietiško abstrakčiojo ekspresionizmo herojaus Jacksono Pollocko didžiaformatės drobės pakabinamas jo žmonos, daugeliui mažiau žinomos tapytojos Lee Krasner kūrinys. Toks kuratorinis sprendimas iliustruoja pastangą išdrįsti deheroizuoti didžiojo tapytojo mitą, pripažįstant, kad sėkminga dailininko karjera buvo iš esmės tikėjimo jo herojiškumu pasekmė. Simboliška, kad būtent toje vietoje, kur anksčiau išdidžiai kabojo Pollocko darbas, dabar eksponuojamas pirmasis didelio formato vyro šešėlyje tūnojusios žmonos kūrinys, nutapytas iš karto po jo mirties, kai tik dailininkė pagaliau galėjo pradėti naudotis jo dirbtuve (Pollockas drausdavo jai ten net įeiti).

Greta šio iliustratyvaus pavyzdžio galėtų būti ir daugybė kitų, nes iš esmės visa nuolatinė ekspozicija yra performuota, atliekant tą patį veiksmą – ardant amerikiečių šiuolaikinio meno istorijos pasakojimą ir įsiuvant anksčiau pražiūrėtus moterų menininkių, LGBTQ+ atstovų ar kitų marginaliais laikytų kūrėjų istorijų fragmentus. Galima būtų sakyti, kad nieko čia labai stebinančio, tačiau to paties Whitney organizuojamoje šiuolaikinio Amerikos meno bienalėje „Net geriau

NUKELTA Į 9 PSL.

Parodos „Crafting Modernity“ ekspozicijos fragmentas MoMA. 2024 m.

Šešėlio auksas ir tamsa

ATKELTA IŠ 1 PSL.

įgaunant savo erdvę, rišlią kaimynystę ir netampant nei archyvo sangrūdų statistiniu vienetu, nei temine iliustracija. Yra viena kita tirštesnė vieta, pavyzdžiui, skulptūrų miškelis ar vienas per kitą kalbantys paveikslai po klausimais „Kas mane erzina?“, „Ar reaguoji per stipriai?“, tačiau juos galėtume argumentuoti sąmoningai keliama scenografinė įtampa, įvairovės siūlymu.

Yra tirštumo ir paskutinėje dalyje, kur kalbama apie viltį ir džiaugsmą: kasdieniai Vyganto Paukštės ritualai, Lino Katino ūkiškas pašnekesys su Dievo instancija glaudžiasi prie Antano Gudaičio galvų su paukščiais ir Algio Griškevičiaus vaizduotės fantasmagorijų. Viskas tarsi susijungia į bendrą patiekalą, gal tik fotografija atrodo atskiriau, beje, kaip ir Algimanto Kezio fotografuota Čikaga sunkiau vizualiai limpa prie tapybos kaimynystėje (skyrius apie santykius su kitais), nors istorija apie paaštrėjusią regą atsidūrus naujoje aplinkoje yra labai taikli ir gera kryptimi vedanti. Galbūt Algimanto Švėgždos vėlyvus meditatyvius augalų piešinius labiau būčiau mačiusi vilties salėje, juk menininkui į nugarą tuomet kvėpavo mirtis, o jis rado būdą gyventi priešdamas, tačiau visa kita taip tiksliai sudėta, kad belieka palinkčioti: na taip, tikrai čia.

Patyrimo eiga klostosi labai sklandžiai. Ir visiškai nekeista, nes kuratorių komandoje buvo sujungtos psichoterapijos ir dailės žinovių pajėgos. Sekantiems Lietuvos meno sceną daugelis kūrinių jau išgyventi kaip keičianti patirtis: jau kadaise esame nupurtyti Henriko Natalevičiaus veideliais ištapyto manekeno torso šiurpumo. Tie veidai, lyg nekontroliuojama mėsa ar demonai, o gal liga, veikia savo nuožiūra ir, aišku, dar naujai gali atrodyti dabartinių mikrobiotų tyrimų kontekste. Nepaisant to, tokius puikius kūrinius visada nepaprastai malonu matyti gyvai. Dar ir

dar. Išgyventa ir Vinco Kisarausko kosminė absurdo tuštuma, susitapatinta su Elenos Antanavičiūtės, Gabrielės Gervickaitės kūno patyrimais, jaudintasi drauge su Sigita Maslauskaite-Mažyliene žvelgiant į karo bejėgiais paverstus žmones. Kartu su Dalios Truskaitės stiklu patirtas būties trapumas, su Algirdo Petrulio darbais – tiesiog buvimo, grožėjimosi džiaugsmas.

Tam tikra prasme menotyrininkui tai labiau atsiminimų kambariai nei aktyvaus patyrimo, kaitos proga, nors įmanoma kūrinius ir naujai pamatyti. Be to, šalia klasikų yra ir jaunų autorių, ir nematytų kūrinių. Pavyzdžiui, Nancie Naive instaliacija „Nupirk mane, Viešpatie“ (2021) įneša kūrybingos ironijos į santykį su Dievu, kai remiantis moters sudaiktinimo, vartotojiškumo principais ir nuolankumo kaip prekės formomis bandoma įsiteikti Aukščiausiam. Natūraliai kyla daug klausimų. Fanatiškas nuolankumas standartams visada puikiai atskleidžia jų absurdiškumą.

Vilčiai skirtoje salėje Jurga Marcinauskaitė ant įstrižųjų grindų (MO architektas Liebeskindas užtikrino, kad nė vienas parodos architektas niekada nenuobodžiautų) specialiai parodai sukūrė atskirą instaliaciją „Minčių debesis“, kur jau galima sėdėti ant dirbtinių plaukų ryšulių-debesų ir savo judėjimo keliamu vėliu virpinti it lietus kabančias baltas juostas. Plaukuoti debesis čia šviesūs, šiek tiek mažiau abjektiški (tarsi nebegyvos kūno dalys) kaip tieji pasklidę šešėliui skirtose dalyse, atliekantys pufo funkciją. Instaliacija atrodo ne labai ką sakanti, daugiau kaip dizaino elementas, suteikiantis lengvumo ir erdvės kelionės po parodą pabaigoje.

Kitaip tariant, parodą galima aplankyti vien dėl stiprių kūrinių koncentracijos. Psichoterapinė funkcija tykina šalia ir gali įsiterpti bet kada jums leidus. Tik vienas

R. ŠEŠKAIČIO NUOTR.

„Iš vidaus“, parodos MO muziejuje fragmentas. 2024 m.

kūrinys parodos pusiaukelėje prabyla visiškai tiesiai ir tiesiogiai psichologine tema – apie savižudybę. Tai kino ir tarpdisciplininio meno kūrėjos Elenos Kairytės videoinstaliacija „Įtampų linija“ (2024), kurios struktūra remiasi laiko juostos metodu – jį naudoja gydytojai, norėdami atsekti, kaip buvo keliujama iki krizės. Fone skamba nusižudžiusiųjų artimųjų atsiminimai, juose irgi justas noras suprasti, kaip ir kodėl žmogus nebepajėgia gyventi, ir siekis perduoti savo žinias tiems, kas dar gali apčiuopti krizę ir ją pakeisti. Greta kaip naudingas įrankis pateikiama schema, joje nurodoma, kaip atpažinti savižudiškas būsenas, kaip elgtis jas atpažinus, kur galima kreiptis. Tai kūrinys, turbūt kiekvieną išmetantis iš pusiausvyros. Čia yra tarsi parodos lūžio taškas, po kurio galėtume įžvelgti nutįstančią gijimo, refleksijos perspektyvą parodos tėkmėje, net jei dar liko sudėtingesnių temų. Nuo čia menas vėl tampa amortizuojančia, tiesioginę konfrontaciją perkeliančia forma, kuri padeda ir

Laima Oržekauskienė-Ore, „Marytės. Ir kas gi tos Marytės“ (fragmentas).

2017–2019 m.

M. KRIŠTŪPAITYTĖS NUOTR.

skubantiems susižeisti į gyvenimą, ir ieškantiems Ariadnės siūlų, pagal kuriuos rastų kelią į šviesesnę pusę.

Meno kūriniai, ko gero, šimtmečiais veikia kaip tvarsčiai, o parodoje net tiesiogiai (žiūrėti Laimos Oržekauskienės-Ore „Marytės. Ir kas gi tos Marytės?“, 2017–2019 m.), ar veikiama psichiatrijos ligoninėje su pacientais (žiūrėti Jovitą Aukštikalnytę-Varkulevičienę), vėlyvuoju

sovietmečiu apskritai išgyvenama dėl galimybės tyrinėti savo šešėlį menu, menotyra (bent nuo Griseldos Pollock, kuri irgi tiesiogiai naudoja psichoanalizės priėgą), todėl man atrodo ne taip svarbu apie parodą komunikuoti sustabarėjusia „pirmos nakties“ kliše „pirmą kartą tokio masto“, nes ji užgožia tikrai jaudinančius vertybinius kriterijus ir patį įdomumą: subtilumą, pagarbumą ir atidumą žiūrovui. Parodai išleistame kataloge galima rasti kuratorių intencijas, direktorės žodį ir šiltą psichoanalitiko Jameso Hollio tekstą. Jis yra Carlo Gustavo Jungo mokyklos atstovas, kurio mintimis parodoje pirmiausia ir remiamasi, taip pat semtasi įžvalgų iš filosofo, rašytojo Alaino de Bottono. Kuratorės ir jų įžvalgos yra vedliai, pasirengę jus lydėti parodoje, jei to norėsite.

Paroda veikia iki 2025 m. rugpjūčio 31 d.
MO muziejus (Pylimo g. 17, Vilnius)

PROJEKTĄ „VILNIAUS PARODŲ APŽVALGOS“
FINANSUOJA VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖ

ATKELTA IŠ 8 PSL.

nei tikrovė“ (*Even Better Than the Real Thing*) eita dar radikalesniu keliu – tarp dalyvių nėra nė vieno baltojo vyro. Tai pavyzdys, kai selekcija tampa iš tiesų radikali ir gali kilti teisėtas klausimas: ką šiais laikais daryti menininkui, jei jis yra baltasis vyras? Ar neprieinama iki kito kraštutinumo ir naujo tipo cenzūros?

Iš tiesų šie klausimai, susiję su gražiais ir teisingais įvairovės siekiais, kyla natūraliai ir juos kelti netgi norisi tyčia. Jie kyla kaip reakcija į jaučiamą vyraujančią naujai formuojamą kitą Didįją pasakojimą,

atstovaujančią naujoms vertybėms bei lūkesčiams, kurie nėra vienareikšmiški ir reikalauja kritinio mąstymo. Galvodama apie viską apriėpiančią įvairovės, lygybės, įtraukties principą, kuris visuose šiuose muziejuose veikia kaip pagrindinis veiklos orientyras, svarsčiau, kaip viskas suvienodėja ir menas tampa sukaustytas naujų tiesų ir naujų normų. Iš tiesų gal tai laikas, kai siekiant geriausių tikslų kyla grėsmė menininko laisvei, ir tai nėra apibrėžta tik amerikietiškos geografijos.

Idėjos pasižymi takumu. Štai praėjusį pavasarį dalyvaujant Dailės akademijos studentų darbų gynimuose su kolege teko susigrumti dėl vienos studentės darbo, kuriame jauna autorė leido sau

vaizduoti tik daugiausia vyriškų bruožų turinčias herojų figūras. Kolegei, komisijos narei, kuri taip pat menininkė, kilo abejonių, ar toks kūrinys gali būti vertinamas gerai, ar neturėtų jame būti reprezentuojama lygybė (bent jau dalis veikėjų turėtų būti moterys) ir gamtinė įvairovė (ne vien žmonės, bet ir gyvūnai, pagal visą antropoceno eroje užgimusį naują ikonografinį kanoną). Tąkart kėliau klausimą – o kur pasidėjo menininko laisvė? Kur maištas prieš ideologinį įrėminimą, galios žaidimus, kuriuos žaidžia visi verčių nustatyme dalyvaujantys nariai (meno kuratoriai, galerininkai, pirkėjai ir kiti rinkos dalyviai)? Ar dabar geru laikome tik tą meną, kuris paklūsta taisyklėms ir yra etiškai teisingas? Ar nėra tai kažkuo

panašu į (savi)cenzūros reiškinių, vresnės kartos patirtą sovietmečiu?

Grįžę su šia kuratorių praktika Niujorko muziejuose tyrinėjimo patirtimi, spalio pradžioje skaitėme viešus pranešimus muziejų kolegoms. Kvietėme diskutuoti ir kėlėme klausimus, kaip būtų galima siekti balanso tarp skirtingų pasakojimų ir nenuieiti į kraštutinumus. Diskutuojant su muziejininkais kilo įvairių minčių. Pavyzdžiui, koks reiškinys visuomenėje turėtų įvykti, kad Lietuvos atminties institucijos imtųsi performuoti savo pasakojimus ir kolekcijų kaupimo strategijas tokiu mastu, kaip tai įvyko Amerikoje po George'o Floyd'o mirties? Ar Lietuvos muziejams labiau pasisekė, kad jie gali laikytis savo

pasirinkto pasakojimo ir nejaucia visuomenės spaudimo atkurti lygybės ir įvairovės tiesas? Kokio pokyčio reikia Lietuvos muziejų pasakojimuose?

Nenorėčiau sakyti, kad šie klausimai buvo iškelti pirmą kartą ir priblokštų naujumu. Kad jie būtų iškelti, visai nereikia vykti anapus Atlanto. Tačiau man atrodo svarbu išlikti atidumo ir kritiškumo režime ir šiuos klausimus kelti profilaktiškai. Muziejai ir čia nėra neutralūs, jie negyvena vakuume, juose reprezentuojami pasakojimai iš lėto smelkiasi į kolektyvinę pasąmonę ir mezga ryšį su gyvenimu. Taigi pasakotojas visuomet turi galią. O gautas adrenalinas į kritiškumo raumenį verčia apmąstyti kiekvieną pasakojime vartojamą žodį.

Klaipėdos kadrai

Paulinos Pukytės kuruota šiuolaikinio meno paroda mieste „Reiškinys M“

EMILIJA VANAGAITĖ

Klaipėda man augant buvo didžiausias miestas. Jame buvo įmanoma viskas. Kol Vilnius egzistavo tik televizoriaus ekrane, o Kaunas – kaip krepšinio aikštelė, Klaipėdoje slėpėsi rūbai, kuriuos vilkėsiu rugsėjo pirmąją, Prano Domšaičio kūryba, čiuožinėjimas su tėčiu ledo arenoje, be abejo, jūra, akmenukų ieškojimas su mama. Daug vaikiškos romantikos susikaupė šiame mieste, tiek, kad tik neseniai pasijutau jo niekad ir nepažinusi. Žinojusi jį kaip talpą, ne kaip veikėją.

Šią vasarą nusprendžiau dienas nuvykti į Klaipėdą. Pirmą kartą kaip suaugęs žmogus. Klaipėdietei draugei užkroviau našta man aprodyti miestą savomis akimis. Pakaitinusios kojas paplūdimyje traukėme pažiūrėti (jau uždažyto, bet dar per dažus šiek tiek šviečiančio) jos pirmo *grafitti*. Tuomet nukeliau į ypatingo keistumo boulingą, įsikūrusį pramoninės erdvės trečiame aukšte, žaidėme senus žaidimus (kurių aparatus teko paspardyti, kad veiktų), drauge atradome netoliese įsikūrusį klubą pavadinimu „Giza“, kuris buvo uždarytas, o vėliau ji man parodė, kur būdami paaučiau leidavo laiką klaipėdiečiai. Dabar ten žolėn ir piktžolėn apaugęs laukas su pavargusiu gluosniu, anksčiau vadintas bohema (pagal kadaise šalia veikusį barą). Gretimais Klaipėdos kultūrų komunikacijų centro (KKKC). Visa ši jos ekskursija priminė tam tikrą asmenišką archeologinį kasinėjimą.

Sugrįžau į Klaipėdą rudenį. Šį kartą nusiteikusi patirti dar kitokį archeologinį ir (as)meninį procesą. Jį parengė KKKC organizuoto projekto „Reiškinys M“ kuratorė ir menininkė Paulina Pukytė, pasiūliusi skaityti miestą kaip tekstą. Iš 18 kūrinių sudėliotas meninis miesto tyrimas kitaip supažindino ir su miesto istorija, ir su būdais skaityti ją. Privertė matyti jį kitų akimis, pakelti ar nuleisti jas vietose, kuriose tokia mintis ir nebūtų kilusi. Ekskursija vyko važiuojant autobusu, tad tarp kiekvieno kūrinių jos dalyviai gaudavo keleto minučių interpus pokalbiams ar mintims. Taip visa tapo organiškai fragmentiška, tarsi kadrai. Visus juos aprašyti būtų sunku, išskirsiu asmeniškai ryškiausius.

1 kadras. Susitikimo vieta

Susitinkame „Klaipėdos energijos“ teritorijoje, netoli Danės. Pradiniu tašku tampa „Pastatas M“ – vienas iš nebenaudojamų šiluminės elektros pastatų, tądien ryškiai raudonai rėkiantis raidė „M“. Pukytė būtent čia ir praneša, kad skaitysime miestą kaip tekstą, kad „M – tai ne tik miestas, bet ir menas, mokslas, mitas, meilė, metafora“. Projekto kuratorė pasakoja, kad miesteliuose

Paulina Pukytė, „Pastatas M“. 2024 m.

Auridas Gajauskas, „Akmuo ant vartų“. 2024 m.

ar kaimuose vietų paskirtys yra tiesiog žinomos, o miestuose jos turi būti užrašytos – raidėmis mums turi būti pranešta apie turgų ar kapines. Kol Pukytė šneka apie tai, labai garsiai, tačiau neriškiai girdisi kažkur toliau vykstančio renginio kalbos. Miestas pilnas žodžių, kurie nepaliaujamai sruvena mums į pašmonę ir kuriuos nakčiai ateinant sapnuojame kaip nepaaiškinamus sapnus.

2 kadras

Vienas ryškiausių kūrinių ir pasakojimų – Liucijos Teodoros Mikučionytės „Aisbergas“, esantis Naujojoje Uosto g. 5. Įvietintas kūriny atkreipia dėmesį į istoriją iš 1912 m. apie pirmąją Lietuvos kapitoną Liudviką Stulpiną. Rašoma, kad „vesdamas laivą Birma per Atlantą, kapitonas Stulpinas išgirdo pagalbos prašymą iš skęstančio Titaniko, įsakė nedelsiant pakeisti kursą ir nuskubėjo gelbėti Titaniko keleivių“. Stulpino laive skęstantiesiems buvo ruošiamos lovos bei maistas, tačiau dėl koordinatės įsimaišiusios klaidos kapitonas ir jo laivas neįstengė nuvykti į pagalbą laiku, o bandant kreiptis į netoliese buvusį laivą gautas atsakymas „shut up“ (nutilk). Nors kapitonas į pagalbą nespėjo, nufotografavo patį ledkalnį, kurio nuotrauka eksponuojama viename iš pastato (jame 1923 m. dirbo Stulpinas) langų. Kituose dviejuose languose šviesa perduodami Morzės signalai, vienas jų skirtas „Titanikui“,

Liucija Teodora Mikučionytė, „Aisbergas“. 2024 m.

kitas – „shut up“. Iš už užkaltų durų taip pat girdima Antono Lukoszeviežės muzika, kuri, kaip pastebi kita ekskursantė, primena skęstančio laivo garsus. O visas pastatas „šiandien pats atrodo kaip niūrus vienišas ledkalnis“. Visą šį kūrinių vadinčiau tobulu įvietinto meno pavyzdžiu.

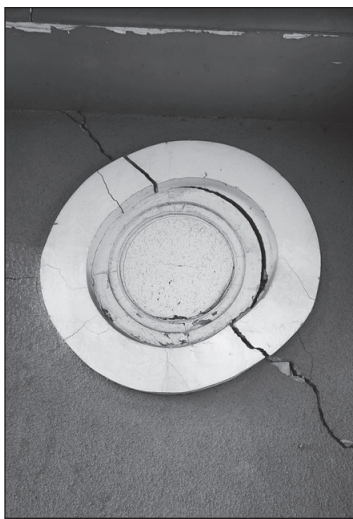
3 kadras

Sugrįžtame prie Danės. Pirmiausia prie Pukytės rastos situacijos „Neapvalus apskritimas“. Čia Upių uosto keleivinės stoties pastatas, ankstyvojo modernizmo architektūros pavyzdys, su dailiais apskritais langais, Klaipėdos kontekste primenančiais laivą (nors gal šiek tiek ir Arno Funko projektuotą Aleksandros Iljinienės namą Kaune, taigi laiku nukeliantis net ir į tarpukarį). Pukytė atkreipia dėmesį, kad ne visi langai šiame pastate vis dėlto išlaikė tobulą apskritimo formą, vienas jų laikui bėgant tapęs ovalu, o šis pokytis įvykti galėjęs tik su tokia galinga jėga kaip laikas ir griūtis.

Paėję kiek toliau bandome susipažinti su Konstantino Bogdano instaliacija „Nematomas“. Tačiau labiau susipažįstame su pasukamojo tilto darbuotojais, kurie, kaip galima nujausti, šiek tiek skeptiškai žvelgia į būrį žmonių, norinčių pamatyti kūrinių, „įstrigusį“ po jų tiltu. Bogdano kūriny pasirodo tik tuo metu, kai tiltas yra sukamas, kitu atveju tiltas jį slepia. Galimybę išvysti kūrinių apsunkena ir tai, jog viena jo dalis matoma būnant vienoje kanalo pusėje, o kita – kitoje, taip pat pabrėžiama, kad atėjus šaltajam metų laikui pasukamasis tiltas naudojamas vis rečiau, taip dar sumažinant galimybes matyti kūrinių. Didžiausia atrakcija čia tampa savitai draugiški tilto prižiūrėtojai ir mūsų noras pamatyti nematomą, noras, kone verčiantis mus galva tiesiai į kanalą, bandant įgyvendinti neįgyvendinamą užmojį. Kūriny yra tiek nematomas, kiek ir numanomas.

4 kadras

Nuo centro kiek nutolę Aurido Gajausko pastebėjimai „Akmuo ant vartų“ ir „Skylė tvoroje“. Važiuojame į Minijos ir Rusnės gatves, kur randame būtent akmenį, užstačiusį

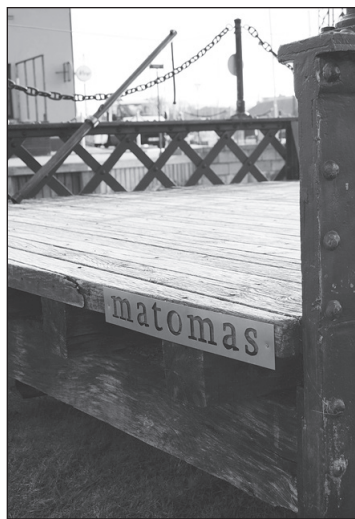
Paulina Pukytė, „Neapvalus apskritimas“. 2024 m.

vartus, ir skylę tvoroje, užkimštą dideliu medžio kelmu. Virš aukštos tvoros matome išskylant surūdijusį metalo laužo kalną, šalia akmens, užstojusio vartus, – numestą išgertą „fleškutę“ ir šiukšles. Tarsi surežisuotai pradeda šiek tiek lynoti. Tampa visapusiškai niūru.

Prieš keletą savaitių konferencijoje girdėtas Pauliaus Jevsejevo pranešimas „Daiktinė peizažo nejauka“ labai tinkamu laiku atvėrė mano akis į tokio tipo situacijas ir žmogaus formuojamo daiktiško, neretai abjektiško pasaulio ir peizažo apraiškas. Dar neseniai nebūčiau su tokio entuziazmu priėmusi rastų situacijų kaip lygiavertiškai meninių, tačiau stovint Rusnės gatvėje aplankė stiprus ir svarbus prisiminimas. Vienas pirmųjų vizualaus pasaulio, kaip numanomai literatūriško, suvokimų. Kai buvau maža, vykdavome į Klaipėdą iš Šilutės pro turgaus pusę. Šalia geležinkelio pervažos stovintį namą buvau praminusi liūdniausiu pasaulyje vaizdu, kaskart pamačiusi jį jausdavau akyse besikaupiančias ašaras. Tuo metu, matyt, įsivaizdavau tame name vykstant negerus dalykus, besikuriant sunkų gyvenimą, bet pamenu, kaip nuolat laukdavau tos akimirkos, kai jį pamatysiu. Labai panašiai priverčia jaustis ir Gajausko pastebėjimai, ir rašytojo Vido Morkūno (kurį kaip pavyzdį Jevsejevas minėjo) aprašomas pasaulis. Dar maža nesupratau, kad tai, ką pastebiu, ir kad išvis pastebiu ir išjaučiu, yra man dar nesuprantamas, neaprašomas meno kūriny. Ir šįkart važiuodama iš Klaipėdos į Šilutę atkreipiau į jį dėmesį. Nebegraudino, bet jaučiausi, kad praėjus kone dvidešimčiai metų pagaliau supratau, kas vyko mano mažoje galvoje, ir su tuo liūdesiu atsiskaičiau. Taigi menas, į kurį dar neseniai žiūrėjau skeptiškai, man būnant vaiku buvo ir mano pačios kuriamas.

5 kadras

Vienu paskutinių taškų tampa nežinomos menininkės Sofijos Baldauskaitės rasta situacija „Grąžintas bakenas“ (bakenas – laivakeliuose naudojamas pavojų perspėjimo ženklas). Sustoję ties itin aukšta

Konstantinas Bogdanas, „Nematomas“. 2024 m.

uosto tvora einame link bakenų, kurie išdėstyti tarp uosto ir sovietinių daugiabučių. Baldauskaitė šiais objektais šneka apie miesto įvaizdžio formavimą bei mitų kūrimą (šnekama apie pavogtus bakenų atvaizdus, atsidūrusius Klaipėdos miesto herbe), tačiau mane patraukia tai, kas mieste vyksta neplanuotai. Kol einame, pastebiu priešais uosto tvorą (įsivaizduojamai) saldžiai saulėkaitoje miegantį benamį. Žvelgiant iš toliau kyla mintis, kad gal jis – kūrinių dalis, taip jau būna kartais menui sumaišant žvilgsnį ir protą. Bet galiausiai atsiduriame prie bakenų. Šalia vieno jų pastatyta kačių šėrykla. Tuo pat išlenda juodu kostiumu, baltais marškiniais pasipuošęs katinas ir taip pat saldžiai mėgaujasi ir saule, ir atklydusia minia bei jos dėmesiu. Tiek benamis, tiek katinas tampa savotiškos idilės atvaizdais, nes į tai, kas yra toliau jų miego ar juos šildančios saulės, tuo momentu nesigilinu. Miesto pragaištis ir privilegija yra galėjimas praeiti, atsiriboti nuo tikrųjų istorijų, nes jų aplinkui paprasčiausiai per daug.

6 kadras. Išsiskyrimo vieta

Išsiskiriame Lietuvinkų aikštėje. Gausus ekskursantų būrys po daugiau nei dvi valandas trukusios ekskursijos neskuba skirstytis. Kaip ir buvo galima nuspėti, daugiausia klausimų sulaukia 4 kadre minėtos rastos Gajausko situacijos. Kaip tvora ar skylė joje gali būti menas? Visai neseniai pati to būčiau klaususi su kreiva šypsena, tačiau miestas man suteikė galimybę susidurti su galybe požiūrių ir išmokti pažinti, suprasti bei priimti tai, kas būtų atrodo nepriimtina. „Reiškinys M“ tampa meilės ode miestams, nuolat mokantiems, neretai invaziškai lendantiems po mūsų oda ir į mūsų sapnus, neleidžiantiems pasiduoti ramybei.

Miestas yra dingstis (tokia vardu Tomas Martišauskis pavadina vieną atrastą bevardę gatvę Klaipėdoje). O meno kūriny yra pastebėti.

„Reiškinį M“ Klaipėdos mieste galima pažinti iki lapkričio 17 d.

Pasipriešinimo įamžinimas

Režisierė Connie Field apie kovą už demokratiją Vengrijoje

AUGUSTĖ NALIVAİKĖ

Filme „Juodoji demokratija“ („Democracy Noir“, JAV, Vokietija, Danija, 2024), kurį rodė „Nepatogus kinas“, režisierė Connie Field tiria sudėtingą Viktoro Orbáno režimo formuojamą Vengrijos politinį peizažą, sekdamą trijų atkaklių moterų, kovojančių už demokratiją, gyvenimą. Filme, pasitelkiant asmenines istorijas ir akistatą su kasdieniais iššūkiais, atskleidžiama, kaip Orbáno autoritarizmas paveikė vengrus, pabrėžiama nuolatinė kova dėl asmeninio pasirinkimo laisvės vis labiau ribojamoje aplinkoje. Šiame interviu Connie Field dalijasi įžvalgomis apie kuriant filmą patirtus sunkumus, kūrybinius sprendimus ir šių istorijų iš besipriešinančiųjų režimui perspektyvos svarbą.

Kuo jus pirmiausia sudomino Viktoro Orbáno istorija ir politinė Vengrijos situacija?

Mano vyras yra vengras ir be šio ryšio filmas nebūtų atsiradęs. Grįžtame į Vengriją beveik kasmet nuo 1990 m., todėl atidžiai sekėme politinius pokyčius. Matėme įvykius iškart po Berlyno sienos griūties, stebėjome socialistinės vyriausybės valdymą, o tada 2014-aisiais įvyko kažkas reikšminga. Buvome Laisvės aikštėje ir pastebėjome keturis stulpus, apsuptus policijos ir protestuotojų. Orbánas perrašinėjo istoriją, pastatydamas paminklą, kuris turėjo parodyti Vengriją kaip Vokietijos okupacijos auką. Tas momentas pažadino mūsų susidomėjimą ir pradėjome dar labiau gilintis.

Demonstracijoje sutikome jauną moterį, su kuria vėliau susirašinėjome feisbuke ir išlaikėme ryšį. Tais pačiais metais bandėme sukurti filmą, netgi nufilmavome nemažai medžiagos, tačiau negavome finansavimo. Turėjau ryšių su George'u Sorosu, kuris dabar Vengrijoje yra garsus dėl Orbáno naratyvo, bet net jis tuo metu nenorėjo „kelti bangų“, nes buvo susikongravęs į savo universiteto išsaugojimą Vengrijoje. Grįžome filmuoti 2019–2022 metais, kai asmeniniais tikslais vėl lankėmės Vengrijoje ir su daugiau medžiagos prisijungė danų prodiuserė Sigrid Dyekjær, kuri labai prisidėjo prie filmo įgyvendinimo.

Ji paskatino mus įtraukti daugiau veikėjų, pavyzdžiui, opozicijos politikę. Internetu radau Tímeą, ji buvo drąsi ir ryžtinga. Vėliau radau Babett, žurnalistę. Mano tikslas buvo pasakoti istoriją iš opozicijos perspektyvos – žmonių, kurie aktyviai priešinasi. Nenorėjau tik parodyti sunkumų – norėjau išryškinti kovojančiųjų stiprybę. Pamenu, 2014 m. studentai pradėjo masinį streiką prieš interneto mokestį ir laimėjo. Tokia ištvermė yra įkvepianti, todėl norėjau ją užfiksuoti. Man taip pat svarbu parodyti aiškią perspektyvą,

Režisierė Connie Field

o ne siekti absoliutaus objektyvumo. Norėjau, kad istorija būtų pasakojama vengrų, atspindint jų pasipriešinimą ir atskleidžiant, ką Orbánas padarė, jog išlaikytų valdžią.

Koks buvo tyrimo procesas? Ar konsultavotės su vietos ekspertais, politologais, analitikais?

Taip, taip ir darėme. Esame artimi draugai su Bálintu Magyaru, kuris parašė pirmąją knygą apie Orbáno „mafijos valstybę“. 2014 m. kalbėjomės su daugeliu Vengrijos ekspertų, nes tada kuriamas filmas turėjo daugiau veikėjų ir įvairesnes perspektyvas. Taip pat konsultavau su ekspertais JAV, siekdama platesnio supratimo.

Kodėl jums buvo svarbu pasakoti istoriją per šių trijų moterų gyvenimą?

Šios trys asmenybės mane tiesiog natūraliai patraukė – sekiau savo instinktu. Tai nebuvo sąmoningas pasirinkimas; tiesiog su šiomis moterimis užmezgiau ryšį ir jų patirtys buvo esminės pasakojimui.

Kaip, jūsų manymu, lytis turi įtakos jų aktyvizmui?

Lytis tikrai daro įtaką jų situacijai. Vengrijos parlamente moterų labai mažai, todėl Tímea, viena iš jų, turi įveikti šį iššūkį. Ji nepaprastai drąsi ir ryžtinga. Žurnalistikoje moterų daugiau, ypač nepriklausomoje žiniasklaidoje, kuri persikėlė į internetą, kai Orbáno sąjungininkai perėmė tradicines žiniasklaidos

priemones. Babett, kuri yra lesbietė, buvo asmeniškai paveikta Orbáno politikos, ir tai formuoja jos aktyvizmą.

Kiekviena moteris suteikė unikalų perspektyvą: Tímea leido mums pamatyti situaciją iš vyriausybės vidaus; Niko, slaugytoja, atskleidė politinę situaciją šeimoje – jos motina palaiko Orbáną, o motinos partneris netgi skatino Niko prisijungti prie nacionalistų partijos; Babett stebėjo, kaip viena po kitos Orbáno įtakon pateko jos darbovietės. Orbánas gudrus – užuot tiesiogiai perėmęs žiniasklaidą, tam pasitelkia sąjungininkus, o tai suteikia jo kontrolei teisėtumo įspūdį.

Kaip manote, ką žiūrovai gali pasisemti iš šių moterų motyvacijos ir pastangų „bliūkstančioje“ demokratijoje?

Tikiuosi, žiūrovai pajus asmeninės galios viltį. Šios moterys sukūrė erdves, kuriose gali egzistuoti ir priešintis, atsisakydamos tiesiog susitaisyti su esama padėtimi. Jos įkūnija vertybes, dėl kurių kovoja net sunkiomis aplinkybėmis. Norėjau parodyti, kaip Orbánas manipuliuoja demokratinėmis struktūromis, kad sugriautų demokratiją. Vengrijos konstitucija leidžia partijai, turinčiai du trečdalius vietų parlamente, ją keisti, ir Orbánas tuo pasinaudojo siekdamas užsitikrinti valdžią.

Kaip jūsų filmas perteikia įtampą tarp demokratijos ir autoritarizmo?

Kadras iš filmo „Juodoji demokratija“

Filmas analizuoja Orbáno veiksmus, siekiant įtvirtinti savo valdžią. Jis ne tik manipuliavo rinkimų apygardomis, bet ir pakeitė balsavimo taisykles, kad kai kuriose vietovėse „laimėtojas pasiimtų viską“. Jis taip pat strategiškai leidžia paštu balsuoti diasporai, kuri dažniausiai jį palaiko, tuo metu Vakarų Europoje gyvenantiems vengrams tenka balsuoti asmeniškai ambasadoje, o tai apsunkina procesą. Mažesniuose kaimuose daugelis žmonių dirba vietinėse savivaldybėse, kurias kontroliuoja „Fidesz“ partija, todėl jie vengia balsuoti prieš ją.

Ar jums buvo svarbu, kad filmas būtų aktualus globaliu mastu?

Taip, be abejonės. Ši demokratijos ir autoritarizmo kova vyksta visame pasaulyje. Matome ją Vakarų Europoje, Indijoje ir Jungtinėse Valstijose. Jei Trumpas grįžtų į valdžią, jo „2025-ųjų projektas“, įkvėptas Orbáno, siektų ardyti demokratinės struktūras Amerikoje. Priešingai nei Trumpas, Orbánas yra strategiškai ir nuoseklus, siekia kurti ideologinį palikimą.

Kaip pavyko sukurti pasitikėjimo jausmą su filmo herojėmis?

Didžiausias pasitikėjimas susiklostė su Niko ir Babett. Su Niko tapome draugėmis, jos partneris Johnny kalba angliškai ir padėjo bendrauti. Babett, manau, pasitikėjo mano filmo vizija, ir mes glaudžiai bendradarbiavome – ji netgi naudojo dalį mūsų filmuotos medžiagos savo darbuose su „Partizan“. Su Tímea buvo sunkiau užmegzti asmeninį ryšį. Būdama politikė, ji saugojo savo šeimos privatumą, o per rinkimų sezoną buvo labai susitelkusi į kampaniją. Nors nepasiekėme tokio paties asmeninio ryšio kaip su kitomis filmo herojėmis, jos indėlis buvo labai vertingas.

Atsižvelgiant į filmo politinį pobūdį, ar svarstėte apie asmeninę arba profesinę riziką?

Orbánas tiesiogiai nepriekiaubiauja prie žmonių, nors būta tam

tikrų nerimą keliančių incidentų. Pavyzdžiui, kai filmavau 2014 m., Mészárosas, Orbáno sąjungininkas, kandidatavo į mero postą Orbáno gimtajame mieste. Tada populiarus opozicijos veikėjas žuvo per automobilio avariją, ir daugelis įtarė, kad tai pasikėsinimas, nors tvirtų įrodymų nėra. Tokie įvykiai kelia klausimų, bet dauguma besipriešinančiųjų Orbáno režimui tiesioginio pavojaus nepatiria. Niko, pavyzdžiui, dažnai dalyvauja protestuose; ji gauna baudų, tačiau nebūna suimama. Yra smurtinių grupių, kurios kartais užpuola žmones, ir būna daugiau bauginimų, nei galėjau parodyti filme. Vis dėlto tai nėra itin pavojinga.

Turėdama tiek daug filmuotos medžiagos, kaip nusprendėte, ką palikti ir ką iškirpti, kad išlaikytumėte balansą tarp politinio konteksto ir asmeninių istorijų?

Dėmesį sutelkiau į pagrindinius Orbáno metodų aspektus. Pirminis planas buvo filme koncentruotis į rinkimus, bet mano danų prodiuserė atkreipė dėmesį, kad žiūrovai jau žino, jog opozicija pralaimėjo. Taigi, pakeičiau struktūrą į tokią, kuri parodytų Orbáno žingsnius konsoliduojant valdžią. Taip pavyko išlaikyti politinį kontekstą ir asmenines istorijas, kurios atskleidžia šiuos įvykius.

Kokie buvo didžiausi iššūkiai kuriant šį filmą?

Didžiausias iššūkis – kalbos barjeras, nes nemoku vengriškai. Esu kūrusi filmus kitomis kalbomis, bet šis buvo ypatingas. Artėjant rinkimų filmavimui turėjau vengrų operatorių, ir nors pati taip pat filmavau, šalia nebuvo žmogaus, kuris iškart verstų. Turėjau tik vieną vertėją, ir jis buvo puikus, nes kartais vertėjai tiesiog blaško dėmesį. Kai kuriuos interviu, kaip su Tímea, parengėme anglų kalba, bet kitus, kaip su Niko, reikėjo versti.

Turėjome daugiau nei tūkstantį archyvinių kadų. Laimei, dirbtinis intelekto buvo neįkainojama pagalba. Iki 2022 m. mums reikėjo efektyvaus ir nebrangaus vertimo, ir turėjome vertimo programą, kuri puikiai integravosi į mūsų redagavimo programinę įrangą. Tai leido efektyviau įveikti kalbos barjerą ir valdyti didžiulį filmuotos medžiagos kiekį.

Ar esate patenkinta galutiniu rezultatu?

Manau, pasiekiau balansą, kurio norėjau, bet visada jaučiau, kad demokratijos situacija Vengrijoje dar blogesnė, nei galėjau parodyti. Filmas, kuris sutelktas į trijų moterų istorijas, natūraliai riboja, kiek galėjau įtraukti medžiagos, ir tai šiek tiek mane erzino. Nepaisant to, filmas Europoje sulaukė didelio susidomėjimo – pasiekė daugybę auditorijų ir buvo parduotas daugeliui televizijos stočių.

Coppolos sapnas

Nauji filmai – „Megalopolis“

SANTA LINGEVIČIŪTĖ

Kalbėdamas apie kiną ir konkrečiai savo filmus, Francis Fordas Coppola užsiminė, kad laikas yra jo kino objektas. Taip, kine manipuluoti laiku galima kaip tik nori, tačiau realybėje jis niekam nepavaldus. Regis, legendinis aštuoniasdešimt penkerių režisierius nuoširdžiai tiki, kad naujausias jo filmas „**Megalopolis**“ (JAV, 2024) yra *magnum opus*, deja, tuo abejoja tikrai ne vienas. Pasak Coppolos, šis megaepas, kuriuo tikėjo tik jis vienas, atkartos „Šių dienų apokalipsės“ likimą (1979) – bus žiūrimas ir permąstomas vis iš naujo, kol taps klasika. Tik kyla klausimas, ar galima dukart įžengti į tą pačią gyvenimo upę. Laikas parodys.

Po nemažos pertraukos Coppola į Kanų festivalio konkursinę programą grįžo su ambicingu projektu, kuriam scenarijų rašė ir perrašinėjo, pildė ar ką išbraukdavo apie keturiasdešimt metų. Maža to, „Megalopolį“ finansavo iš savo kišenės (pardavė vynuogyną), nes nerado investuotojų. Režisierius filmą pavadino romėnų epu, kurio veiksmas vyksta šiuolaikinėje Amerikoje, o Niujorkas (nufilmuotas Atlantoje) tampa Naująja Roma. Filmą pradžioje įvardijamas ir kaip pasakėčia,

„Megalopolis“

tad jau nuo pirmų minučių užkadris didaktinis balsas įspėja, ko laukti: jei Amerikos respublika nepasimokys iš savo praeities – taps senąja Roma, o jos piliečiai – nepasotina mos kelių žmonių galios aukomis.

Pagrindiniai filmo personažai – alegorijos taip pat su atitinkamais vardais. Tai prieštarai vertinamas vizionierius architektas Cezaris Katilina (Adam Driver), vilkintis Drakulos tipo apsiaustą, mąstantis Hamleto eilėmis, užtat gebantis sustabdyti laiką ir gyvenantis aukštai nuo gatvių realybės – *art deco* „Chrysler“ dangoraižyje. Jaunasis architektas, gavęs Nobelio premiją už biologinio metalo megalono išradimą, tiki, kad Naujosios Romos ateitis priklauso nuo eksperimentinio miesto Megalopolio, pastatyto

būtent iš unikaliosios medžiagos, nors Katilinos hipiška pastatų vizija primena haliucinogenines gėles ir grybus. Pagrindinis Cezario priešas – taip pat aukščiau bjaurių Niujorko gatvių įsikūręs miesto meras Ciceronas (Giancarlo Esposito), kuriam visai nepatinka tokia prabangi ir puošni futuristinė vizija, juo labiau kad reikėtų nugriauti jau pastatytus rajonus. Ciceronas – praktikas, kuriam rūpi gyventojų poreikiai (darbo vietos, gyvenamasis būstas, verslo, švietimo įstaigos, pramogų kompleksai), tačiau vienintelė mero duktė Džulija (Nathalie Emmanuel) tiki jaunojo architekto vizija, maža to – ji įsimyli, ir naujieji Romeo su Džuljeta užsitraukia jos tėvo rūšybę. Visi kiti filmo veikėjai irgi turi simbolines funkcijas, kurias

čia vardyti užimtų per daug skaičiuotojų laiko.

Coppola interviu yra sakęs, kad „Megalopolis“ – ne tik jo ilgametės svajonės produktas, bet ir sapnas, tad gal ir nestebintų begalė alogiškų filmo siužeto elementų, prasilenkiančių veikėjų paskirų dramų, tačiau neapleidžia jausmas, kad šis didžiulis kino maskaradas – tai senstančio menininko aiškinti pretenzija, į kurią toks režisierius, žinoma, turi teisę. Didiesiems kino grandams niekada netrūko arogancijos ir *ego*, todėl po filmo prisiminiau kino gramatikos pradininko D.W. Griffitho pažadą savo aktolei Lillian Gish, kad dėl jos atstatysias ir patį Babiloną. Pažadą režisierius ištesėjo – 1916 m. pasirodė jo „kolosalus“ reginys „Nepakantumas“ („Intolerance“), nesulaukęs komercinio populiarumo. Atrodo, kad ir Coppola, sukūręs ne tik „Šių dienų apokalipsę“, bet ir „Pokalbį“, „Krikštą tėvo“ trilogiją, per daug įtikėjo savo genialumu.

Galbūt dėl kultūrinių skirtumų arba nenoro veltis į kažką, ko taip ir nesužinosime, garsiausi Amerikos leidiniai unisonu liaupsina „pilną jaunatvinės energijos vizionierišką“ režisierių, o „Megalopolį“ vadina įžūliu šedevru. Tačiau dėl per didelių užmojų ir idėjų pertekliaus šį filmą būtų galima pavadinti

šlovinga netvarka su pertekliniais personažais, kurių deklamuojami monologai tikrai atkeliavę iš Griffitho laikų, ir visai nesvarbu, kad tai klasikinių veikėjų tekstai, – juos reikia gebėti adaptuoti.

Viskas „Megalopolyje“ atrodo be galo nemadinga, nors filmas tiesiog braška nuo klasikinių tekstų, intertekstų, reginių pertekliaus, alegorijų, simbolių, nuorodų etc. Toks išpūdis, tarsi Coppola į dvi su puse valandos būtų sukišęs visą literatūros, meno, teatro, architektūros ir dar 130 metų kino istoriją. Ir jei tai kinematografinė ateities vizija – ji persmelkta praeities vaiduoklių su kokčiais banaliu ir tokiu pat senamadišku pabaigos moralu.

Coppola, gindamas naujausią filmą, perfrazuoja kadaise Kanuose pasakytą mintį apie „Šių dienų apokalipsę“: tai nėra filmas *apie* Vietnamą, tai ir *yra* Vietnamas. Atitinkamai „Megalopolį“ jis apibūdina kaip filmą ne tik *apie* laiką – jis *yra* laikas. Neapleidžia jausmas, kad Coppola sukūrė savotišką autobiografinį filmą, save, kaip didį genijų, pats įrašydamas į istoriją. Jis – tai Adamo Driverio vizionierius, utopistas, tačiau gyvenantis per aukštai virš kasdienių Niujorko gatvių, per daug įnikęs į kultūros ir meno istoriją, kad pastebėtų, kaip greitai po kojomis teka laikas.

Eilės kasdienybei

Nauji filmai – „Keliautojos poreikiai“

ELENA JASIŪNAITĖ

Hong Sang-soo filmų herojai, daugiausia korėjiečiai, kalbasi, vartoja alkoholį, yra mandagūs ir galų gale šiek tiek atsiskleidžia parodydami, kas slypi jų viduje. Pats režisierius, Europos kino festivalių favoritas, kasmet pristatantis bent po vieną juostą, juokauja vis iš naujo kuriantis tą patį filmą (juose dažnai matomi net tie patys aktoriai). Ir vis dėlto kiekvienas jo filmas unikalus, bent jau emocija, kurią palieka. Sang-soo yra (banalios) kasdienybės meistras, sukūręs savo filosofiją, ne tik personažus, bet ir žiūrovą mokantis būti čia ir dabar. Tai filmai, kuriuos lengviau jausti nei apie juos kalbėti.

Toks yra ir „**Keliautojos poreikiai**“ („Yeohaengjai pilyo“, Pietų Korėja, 2024). Isabelle Huppert Iris (ne Airis – pabrėžia ji) – tipiška Sang-soo veikėja, gaubiamas paslapties: apie ją, jos praeitį, motyvus daug nesužinos ne tik žiūrovas,

bet ir kiti filmo herojai. Ji prancūzė, atvykusi į Pietų Korėją ir norėdama užsidirbti mokanti korėjiečius prancūzų kalbos pagal savo išrastą metodą. Ji rūko, valgo ir kasdien išgeria du butelius *makgeolli*. Kelia keistus klausimus ir ant kortelių rašo dar keistesnius pastebėjimus. Ji nuoširdi – atvirai pasako, kad neturi jokio pedagoginio išsilavinimo ir nežino, ar jos metodas veikia. Visi, sugluminti tokio atvirumo, nežino, ką daryti toliau, tad belieka dar šiek tiek išgerti.

„Keliautojos poreikiuose“ rodoma viena Iris gyvenimo diena. Ji keliauja per mokinių namus, kartu su jais eina į miestą, sugrįžta į jauno vaikiną, pas kurį yra apsi stojusi, butą, ir vėl klajoja po miestą. Netrukus ima ryškėti cikliška filmo struktūra: mažas istorijas jungia ne tik Iris personažas, bet ir klausimai, dialogai, detalės – jie kartojasi (kartais žodis žodinė) ir iš vieno pasakojimo persikelia į kitą. Kartojasi net muzikos instrumentai – pianinu, gitara ar fleita groja

(paprastai nelabai vykusiai) ne tik pati Iris, bet ir dauguma jos sutiktų žmonių. Muzika, žinoma, svarbi – ji tampa katalizatoriumi, filmo personažams leidžiančiu kelti klausimus ir kalbėti apie savo jausmus.

Nelyg terapeutė, Iris sutiktų personažų klausia, kaip šie jaučiasi. Sulaukia banalių atsakymų, todėl klausia vėl ir vėl. Iris įsitikinusi, kad išmoktos monotoniškos turistinės frazės užsienio kalba yra bevertės. Kalba turi reikšti kažką prasmingą arba asmenišką – tik taip ji galės rezonuoti. Todėl savo mokinių atsakymus – atviresnius, drąsesnius, nei įprastai leidžia jų mandagumas ir santūrumas, ji verčia į teiginius / eiles prancūzų kalba ir liepia juos kartoti. Niekada nesužinosime, kiek iš tiesų efektyvus Iris metodas. Tačiau pamatysime, kaip korėjiečiai po truputį atsiveria ir ima kalbėti apie save bei kitus tai, ko negalėjo pripažinti net patys sau.

Vienoje scenoje Iris tiesiog dingsta, užleisdama vietą motinos ir sūnaus konfliktui. Lėto tempo

„Keliautojos poreikiai“

kasdienišką pasakojimą keičia kone melodramatiškas intarpas, rodytųsi, neįprastas net pačiam režisieriui. Bet šis dviejų šeimos narių susidūrimas tęsia Iris kartojamą leitmotyvą – žmonės yra svetimi patys sau. Mažoje virtuvėje tvyro neišsakytų jausmų, padarytų klaidų ir nuoskaudų šešėlis. Tačiau net ir dabar žodžius pakeičia motinos gamintas maistas – tarsi gestas iš po uždaro kiauto.

Po Seulą Iris juda kaip viešnia. Vis dėlto jos būtis čia negaubiama

romantiškos atvykėlio, persikrausčiusio į egzotišką šalį, auros. Jos veikėja turi daug nerimo, kurį maskuoja aukštakulniais, ryškiu megztuku ir šiaudine skrybėle. Ji galbūt drąsesnė, įžvalgesnė, atviresnė, tačiau, kaip ir jos mokiniai, kenčia nuo vienatvės bei atsiskyrimo. Visi kartu jie mokosi, kad tam, jog nesijaustum vienišas, reikia kito žmogaus, kuris tave suprastų. O kol kas ji bando suteikti prasmę kasdienybei pasitelkdama *makgeolli* ir poeziją.

Kai pasirodo piktas vyriškis su barzda

Krėsle prie televizoriaus

Dominiko Grafo filmas „**Fabian**“ (LRT Plius, lapkričio 7 d. 21.33) perkelia į 1931-ųjų Berlyną. Vėimaro Respublika apimta agonijos, kasdienybę valdo chaosas, visuomenė akivaizdžiai fermentuojasi. Tačiau didmiesčio gyvenimas intensyvus ir spalvingas. Jį pažinsime kartu su rašytoju Jakobu Fabianu (Tom Schilling), pragyvenančiu iš reklamų rašymo. Kartu su draugu Stefanu (Albrecht Schuch) jie lankosi vis keistesnėse vietose, kur politinės diskusijos susipina su pokalbiais apie meną, o rimtos temos dažnai užleidžia vietą pramogai. Rasti tikrąjį kelią tame labirinte bus nelengva, bet susitikimas su jauna aktore Kornelija (Saskia Rosendahl) pakeis Jakobo požiūrį į supančią realybę.

Iš pradžių gali pasirodyti, kad žiūri iškart kelis filmus. Spalvotus kadrus keičia nespaltvota kino kronika, ekranas dalijasi į kelias dalis, o poliekraniskumą pabrėžia personažų replikų srautas. Grafas žongliuoja įvairiais stiliais („Babelsberg“ prodiuserio pasirodymas primena vokiečių ekspresionizmo laikus), imituoja sąmonės srautą, cituoja reklaminius skelbimus ir Bibliją. Tai neturėtų stebinti, nes „Fabian“ – Ericho Kästnerio 1931 m. parašyto romano „Fabian. Vieno moralisto istorija“ ekranizacija, o rašytojo amžininkai ne kartą pabrėžė knygos kinematografiškumą. Vėliau veiksmas apsimsta, poliekranas dingsta, miesto triukšmas užleidžia vietą taikliems dialogams.

Tai nereiškia, kad išseko režisieriaus idėjos, tiesiog artėja laikai, kurie pamažu ištrins iš herojų pasaulio visą jo įvairovę ir ryšias spalvas. Įsigalės naujoji tvarka. Grafas pabrėžia nerimą, sumaištį ir grėsmę, kurie netrukus ims keisti knygos herojų likimus. Fabian neteks darbo ir pradės kristi į bedugnę kartu su senuoju pasauliu. Aki mirksnį gal net pasirodys, kad tai ne mes lankome jį 1931-ųjų Berlyne, bet jis pateko į ne mažiau keistus ir

„Fabian“

chaotiškus 2024-uosius. Rašydamas romaną Kästneris nežinojo, kad jį tardys gestapas, kad bus išmestas iš rašytojų sąjungos, kad naciai degins jo knygas, nes jos „prieštarauja vokiečių dvasiai“. Bet rašytojo pavardė, manau, girdėta ne vienam, vaikystėje skaičiusiam jo detektyvinę apysaką „Emilis ir sekliai“ ar romaną „Dvynukės“, kurį ekranizavo visi, kas netingi, net LRT.

Geri aktoriai padeda pamatyti iš pirmo žvilgsnio nelabai įdomius personažus. Tomo McCarthy filmo „Stilvoteris“ (TV3, 3 d. 22 val.) herojus Bilas (Matt Damon) dirbo naftos gręžiniuose ir jo gyvenime buvo daug narkotikų bei alkoholio. Bet dabar Bilas turi palikti gimtąjį Stilvoterį ir pradėti naują gyvenimą Prancūzijoje, Marselyje. Jis tikisi padėti dukteriai Alison (Abigail Breslin), kuri nuteista kalėti už draugės nužudymą. Alison tvirtina, kad yra nekalta, tad Bilas bus priverstas išlipti iš savo kiauto, prašyti pagalbos ir ją priimti, o tai jam atrodė sunkiausia.

2020-aisiais pasirodęs Derricko Borte's trileris „Itūžės“ (LNK, 4 d. 22.30) – iš tų filmų, kuriems koją pakišo karantinas, nors jis taip pat rodo epidemiją, tik buitinio susierzinimo, itūžio ir agresijos. Šią epidemiją filme įkūnija Russello Crowe suvaidintas psichopatas Hanteris – moterų nekenčiantis sadistas,

nerandantis vietos naujame pasaulyje, po kurį juda vairuodamas didžiulį juodą džipą. (Vienas toks stovi ir prie mano daugiabučio.) Kai vieniša mama Reičelė nekantraudama pasignalizuos jam ties šviesoforu, o paskui dar ir atsisakys atsiprašyti, Hanteriui to pakaks, kad pradėtų medžioti moterį ir jai svarbius žmones visame mieste. Crowe vaidyba gniaužia kvapą (sako, kad jaunystėje jis mėgo svaitytis telefonais, taigi už personažo itūžio slypi ir aktoriaus savirefleksija), bet Hanteris filme – tik žaibas ir plyta, seniai laukę Reičelės. Daug įdomiau sužinoti, kodėl jos toks likimas. Kita vertus, gyvenime visada anksčiau ar vėliau pasirodo piktas vyriškis su barzda.

Cédrico Jimenez filmas „Lapkritis“ (LNK, 5 d. 22.30) – taip pat apie prievartą. Jis sugrąžina į 2015 m. lapkritį Paryžiuje, kai miestas patyrė siaubingus teroro išpuolius. Jų aukomis tapo beveik keturi šimtai žmonių. Filmą herojai yra du agentai, tiriantys šiuos nusikaltimus. Jų tikslas – sutrukdyti nusi kaltėliams rengti naujus. Įtariamųjų pėdsakai painiojasi, informacijos nepakanka, ir vienintelis šaltinis yra mergina Samija, kuri tvirtina mačiusi kelis teroristus. „Lapkritis“ – stilingas, tiksliais detalėmis pasižymintis filmas, nuosekliai pasakojantis tyrimo istoriją ir mažiau

„Itūžės“

dėmesio skiriantis jos dalyviams, net jei juos vaidina tikros prancūzų kino žvaigždės Jeanas Dujardinas ir Anaïs Demoustier. Beje, filmas buvo kuriamas 2021-aisiais, kai tyrimas artėjo prie pabaigos ir jau buvo žinomas Samijos likimas.

Prievarta prieš moteris – Sarah Polley filmo „Moterys kalba“ (LRT, 3 d. 21.50) tema. Tai 2018 m. pasirodžiusio to paties pavadinimo kanadiečių rašytojos Miriam Toews romano ekranizacija. Jame pasakojama šio amžiaus pradžioje tikrai vykusio istorija apie uždara menonitų bendruomenę Bolivijoje, kur moterys ir net trejų metų mergaitės buvo naktimis prievartaujamos. Nukentėjusiosios neturėjo įrodymų ir buvo kaltinamos, esą jas užpuolė demonai arba kad tai tik jų fantazijos. Iš tikrųjų tai darė devyni vyrai, kurie savo aukas apsvaigindavo narkotikais.

Polley filme moterys (tarp aktorių – Holivudo garsenybės Rooney Mara, Claire Foy, Frances McDormand) susirenka svirne, kad nuspręstų, kaip judėti pirmyn, kurti geresnį pasaulį sau ir savo vaikams. Prievartos, kurią jos patyrė, nepamatysime, tik jos paliktus pėdsakus. Moterys supranta, kad negali likti pasyvios. Kartu režisierė filme rodo patriarchato modelį, egzistuojantį toje mažoje komunoje. Bet tai tikrai filmas, kuriame kalba moterys.

Regis, ir Holivudui vis dar sunku atsisveikinti su patriarchatu, nors Damieno Chazelle'o „Babilonas“ (LNK, 2 d. 22 val.) prasideda simboliškai: į Holivudo magnato vakarėlį vežamas dramblys išsistutina tiesiai ant savo prižiūrėtojo, o dramblio anga rodoma stambiu planu. Tris valandas trunkančiame filme angos, dugno, purvo motyvą režisierius derins su begaline savo herojų meile kinui, sugebančiam ir juos, ir žiūrovus perkelti į kitą – svajonių pasaulį. Chazelle'as „Babilone“ rodo likimus kelių personažų, kuriuos suvaidino Margot Robbie, Bradas Pittas. Su jais susipažįstame tame pačiame magnato vakarėlyje. Šis pateikiamas kaip milžiniška orgija, kurios varomoji jėga – seksas ir įvairūs narkotikai.

Priešingai nei Quentinui Tarentino, neslepiančiam tamsiųjų Holivudo pusių, bet suvokiančiam, kad tai irgi jo giliosios savasties dalis, Chazelle'ui Holivudo istorija yra tik iki galo nesuformuluotų apmąstymų apie kino galią pretekstas. Tačiau kinas niekad nesibaigia, ir apie tai vienoje įspūdingiausių „Babilono“ scenų žurnalistė sako aktoriui, kad po šimto metų kas nors žiūrės filmą, kuriame jis vaidina, ir jis vėl bus gyvas.

Jūsų –
JONAS ŪBIS

Kronika

Rygos kino festivalyje – dėmesys lietuvių kino kūrėjams

Spalio 27 d. baigėsi Tarptautinis Rygos kino festivalis (RIGA IFF), beveik 10 dienų kvietęs žiūrovus į daugiau kaip 100 kino seansų susipažinti su naujausiu filmų autoriais. Savaitgalį įspūdingame kino teatre „Splendid Palace“ buvo išdalinti apdovanojimai, nemažai jų gavo ir lietuvių kino kūrėjai.

Konkursinėse RIGA IFF programose tarptautiniai ir vietiniai ekspertai vertino daugiau kaip 80 kino darbų, kurie varžėsi dėl festivalio apdovanojimų ir specialiųjų prizų.

Pagrindinio festivalio RIGA IFF ilgametražių filmų konkurso nugalėtoju ir menininko Ervino Broko sukurtos bronzinės statulos bei 10 000 eurų piniginių

prizo laimėtoju paskelbtas ukrainietės Olhos Zhurbos dokumentinis filmas „Lėtai degančios žemės dainos“ („Songs of Slow Burning Earth“). Vertinimo komisija jį

apibūdino kaip „jaudinantį filmą, kuris atkakliai, sąžiningai ir oriai vaizduoja atšiaurią karo tikrovę toliau nuo fronto linijos“.

Komisija specialųjį prizą skyrė lietuvių režisieriaus Lauryno Bareišos filmui „Sesės“, kurį apibūdino kaip intriguojančią įtemptą dramą su puikiais personažais ir skvarbiu žvilgsniu į šiuolaikinę visuomenę.

Tarptautinio trumpametražių filmų konkurso geriausiu filmu pripažintas režisieriaus Oleksijaus Radynskio filmas „Kur baigiasi Rusija“ („Where Russia Ends“).

Apdovanojimų ceremonijoje specialia nominacija skirta jaunojo lietuvių režisieriaus Ado Burksaičio trumpametražiam filmui „Tušinukas“, kurį žiuri apibūdino kaip preciziškai sukomponuotą vilties ir

nevilties istoriją. Žiuri komisija šį filmą išrinko kandidatu į Europos kino akademijos apdovanojimus.

Baltijos muzikinių klipų konkurse pasižymėjo jauna režisierė Elzė Vozbinaitė, jos režisuotas grupės „Kedrostubūras“ vaizdo klipas gavo pagrindinį žiūrovų apdovanojimą. Tai autoironiškas žvilgsnis į skirtingas kartas, į kaimo gyvenimą, su humoristiniu lašinių poskoniu ir optimistiniu šūkiu „Visai gerai!“.

Rygos kino festivalyje buvo išskirtas ir Domo Petronio bei Tiago Guedeso seriale projektas „Cold“, kuris šį gruodį bus pristatytas „New European Market Zagreb“. Projektas apibūdintas kaip „tvirtas ir gerai išvystytas, turintis akivaizdų tarptautinį patrauklumą“.

Parodos

VILNIUS

Radvilų rūmų dailės muziejus

Vilniaus g. 24

Menininkų dueto „Pakui Hardware“ – Neringos Černiauskaitės ir Ugniaus Gelgudos – paroda „Tolimas rūpestis“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus

Arsenalo g. 3A

VII tarptautinė juvelyrikos ir metalo meno bienalė „METALOfonas: Nepasakok man istorijų!“

Eglės Čėjauskaitės-Gintalės paroda „Ujei“

V. Kasiulio dailės muziejus

A. Goštauto g. 1

Marijos Prymačenko (Ukraina) kūrinių paroda „Dovanoju jums saulėtą meną“

Lietuvos nacionalinis muziejus

Istorijų namai

T. Kosciuškos g. 3

Tarptautinė paroda „Kijevo Rusia. Pradžia“

Kazio Varnelio namai-muziejus

Didžioji g. 26

nuo XI. 6 d. – Albino Elskaus paroda

„Albinas Elskus. Dangiškoji šviesa“

Signatarų namai

Pilies g. 26

Paroda „Lozoraičių Lietuva: kai asmeniška tampa politiška“

Vilniaus gynybinės sienos bastėja

Bokšto g. 20

Paroda „Nuo titnago iki parako: ginklai amžiams bėgant“

Paroda „QALQAN. Krymo totorių raštai“

Pilininko namas

Arsenalo g. 1

Ekspozicija „Suprasti Lietuvą“

Valdovų rūmai

Katedros a. 4

Paroda „Ukrainos laisvės simboliai“

Tarptautinė paroda „Pacai. Istorijos sodo lelijos“

MO muziejus

Pylimo g. 17

Patirtinė paroda „Iš vidaus“

Instaliacija „Įlkūnytos emocijos“

iki XI. 3 d. *Mažajoje salėje* – Baltijos šalių meno paroda „Žemyn triušio urvu“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“

Užupio g. 40

Paroda „Vien šventieji“

Sapiegų rūmai

L. Sapiegos g. 13

Istorinė ekspozicija „Istorijos kapsulė“

Mindaugo Navako skulptūrų paroda

„Porcelianas rūmams“

Paroda „Užuovėja“

Šiuolaikinio meno centras

Vokiečių g. 2

Baltijos trienalės paroda „Ta pati diena“

VDA parodų salės „Titanikas“

Maironio g. 3

iki XI. 2 d. – tarptautinė Vilniaus tapybos trienalė: „Aš čia ne tam, kad mane toleruotumėte, aš čia tam, kad jus dirginčiau“

VDA senųjų rūmų baltajame koridoriuje – tarptautinės menų rezidencijos paroda „Liublino trikampis“

VDA galerija „Artifex“

Gaono g. 1

Barboros Matonytės paroda „Blackened“

Vilniaus muziejus

Vokiečių g. 6

Paroda „Nepatogus Vilnius“

Galerija „Kairė–dešinė“

Latako g. 3

nuo XI. 8 d. – paroda „Jauna nauja grafika. Knygos metafizika“

Prospekto galerija

Gedimino pr. 43

Reino Jelle Terpstros (Nyderlandai) paroda

„Roberto F. Kennedy laidotuvių traukinys – žmonių akimis“

Vilniaus fotografijos galerija

Stiklių g. 4

Agnės Gintalaitės personalinė paroda

„Ne mano ne fotografija“

Galerija „Arka“

Aušros Vartų g. 7

iki XI. 9 d. – Vilniaus tapybos trienalės „Aš čia ne tam, kad jus toleruočiau, o tam, kad jus dirginčiau“

satelitinė Teemu Mäki (Suomija) paroda „Karas, tapatybė ir prigimtis“

Dailininkų sąjungos galerija

Vokiečių g. 2

nuo XI. 7 d. – Audriaus Janušonio kūrybos paroda „Šokiai“

Galerija „Meno niša“

J. Basanavičiaus g. 1

Jolantos Kyzikaitės tapybos ir piešinių paroda „Vieną kartą…“

(AV17) galerija

Totorių g. 5

Mindaugo Navako paroda „Karpis ir drakonas“

Vilniaus rotušė

Didžioji g. 31

nuo XI. 5 d. – Lino Kaziulionio paroda „Pamesti naratyvai“

Gintaro Zinkevičiaus fotografijų ir tekstų paroda „Išsėtinė konstibacija C“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus

Pilies g. 40

nuo XI. 3 d. – latvių taikomosios dailės paroda „Latvijos metų laikai“

Galerija „Kunstkamera“

Ligoninės g. 4

iki XI. 9 d. – Edvardo Racevičiaus paroda „Medis ir žmogus“

Justino Vienožinskio mokykla

S. Konarskio g. 37

iki XI. 10 d. – paroda „Sugrįžimas“

Teatro, muzikos ir kino muziejus

Vilniaus g. 41

Paroda „Išvykstu! Mstislavo Dobužinskio kelionių vadovas“

Samuelio Bako muziejus

Naugarduko g. 10 / 2

Paroda „Samuelis Bakas. Paryžius ir Roma, 1956–1965“ / Eglė Ridikaitė, „Atidengimai“

Lietuvos žydų kultūros ir tapatybės muziejus

Pylimo g. 4 A

Idos Chwoles ir Richardo Bilano paroda

„Pozityvas – negatyvas“

Vilniaus Gaono žydų istorijos muziejus

Pamėnkalnio g. 12

Holokausto ekspozicija

Energetikos ir technikos muziejus

Rinktinės g. 2

Interaktyvi paroda „November. Alpha. Tango. Oscar.“

Paroda „Archimedas ir jo laikas“

Baltijos gintaro meno centras

Šv. Mykolo g. 12

iki XI. 4 d. – Agnijos Koreniukės grafikos darbų paroda „Pakitusiame laike“

Galerija „Vilnensis“

Dominikonų g.

Julios Obermaier paroda „Tylios svajos“

VVJ meno galerija

Vilniaus g. 39 / 6

Antano Gudaičio paroda „Tapyba. Piešiniai“

Čiurlionio namai

Savičiaus g. 11

Pauliaus Lileikio paroda „Camera obscura. Miražai“

Valstybės pažinimo centras

Totorių g. 28

Paroda „Ka(l)bantys sodai“

Meno erdvė „Editorial“

Latako g. 3

Darios Melnikovos personalinė paroda

„Lobių medžioklė“

AP galerija

Užupio g. 24

iki XI. 10 d. – Arvydo Pakalkos tapybos paroda „Tarp žemės ir dangaus“

Galerija T.2

Titnago g. 7-53

Kopos (Sinaimos Kontautės) paroda

„Nežinau. Nesuprantu. Neįsivaizduoju“

„Contour Art Gallery“

Dūmų g. 5

Raimondo Gailiūno tapybos ir Dianos Remeikytės tekstilės instaliacijų paroda

„Dienoraščiai“

Trakų Vokės dvaro rūmai

Žalioji a. 2A

Lauros Marijos Šalkauskienės paroda

„Fonas“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

V. Putvinskio g. 55

M.K. Čiurlionio tapybos ir grafikos darbai

Ekspozicija „Lietuvos dailė XIV–XIX a.“

Paroda „Lozoraičiai – vilties diplomatija: šimtmetis valstybės naudai“

Paroda „Roboto transformuotas porcelianas“

Paroda „Liudas Truikys. Menas yra auka Kosmoso lygsvarai“

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus

V. Putvinskio g. 64

iki XI. 10 d. – Aldonos Keturakienės paroda

„Piligrimai“

Galaunių namai-muziejus

Vydūno al. 2

Algio Kaupo fotografijų paroda „Día de Muertos“

Meno parkas

Rotušės a. 27

iki XI. 10 d. – Estijos menininkų grupės

„Kursi koolkond“ paroda

Kipro Dubausko paroda „Firestarter“

KLAIPĖDA

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus

Prano Domšaičio galerija

Liepų g. 33

P. Domšaičio kūrybos nuolatinė ekspozicija

„Visada kelyje“

Paroda „Gėlės, vaisiai ir dygliai“

Paroda „Angelina Banytė: modernios freskos ir mozaikos klasikė“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras

Didžioji Vandens g. 2

iki XI. 10 d. – grupinė skulptūrų paroda

„4 ašys“

Paroda „labirinte. meninink(i)ų / grafikos dizainerių knygos ir leidiniai“

Juano Duarte paroda „Augūrai: rezonuojančios atmosferos“

Paroda „Vanduo, šviesa ir (b/p)okštas“

Valstybės pažinimo centras

Totorių g. 28

Paroda „Ka(l)bantys sodai“

Meno erdvė „Editorial“

Latako g. 3

Darios Melnikovos personalinė paroda

„Lobių medžioklė“

AP galerija

Užupio g. 24

iki XI. 10 d. – Arvydo Pakalkos tapybos paroda „Tarp žemės ir dangaus“

Galerija T.2

Titnago g. 7-53

Kopos (Sinaimos Kontautės) paroda

„Nežinau. Nesuprantu. Neįsivaizduoju“

„Contour Art Gallery“

Dūmų g. 5

Raimondo Gailiūno tapybos ir Dianos Remeikytės tekstilės instaliacijų paroda

„Dienoraščiai“

Trakų Vokės dvaro rūmai

Žalioji a. 2A

Lauros Marijos Šalkauskienės paroda

„Fonas“

KAUNAS

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus

V. Putvinskio g. 55

M.K. Čiurlionio tapybos ir grafikos darbai

Ekspozicija „Lietuvos dailė XIV–XIX a.“

Paroda „Lozoraičiai – vilties diplomatija: šimtmetis valstybės naudai“

Paroda „Roboto transformuotas porcelianas“

Paroda „Liudas Truikys. Menas yra auka Kosmoso lygsvarai“

A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejus

V. Putvinskio g. 64

iki XI. 10 d. – Aldonos Keturakienės paroda

„Piligrimai“

Galaunių namai-muziejus

Vydūno al. 2

Algio Kaupo fotografijų paroda „Día de Muertos“

Meno parkas

Rotušės a. 27

iki XI. 10 d. – Estijos menininkų grupės

„Kursi koolkond“ paroda

Kipro Dubausko paroda „Firestarter“

KLAIPĖDA

Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus

Prano Domšaičio galerija

Liepų g. 33

P. Domšaičio kūrybos nuolatinė ekspozicija

„Visada kelyje“

Paroda „Gėlės, vaisiai ir dygliai“

Paroda „Angelina Banytė: modernios freskos ir mozaikos klasikė“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras

Didžioji Vandens g. 2

Baroti galerija

Didžioji Vandens g. 2

iki XI. 5 d. – paroda „Žvaigždės virš galvos“, skirta Rolando Rastausko (1954–2024)

70-mečiui

Naujoji Klaipėdos galerija

Herkaus Manto g. 22

iki XI. 6 d. – Oksanos Svizhak (Ukraina) tapybos paroda „Žemės sodas“

ŠIAULIAI

„Laiptų“ galerija

NEGALVOJI“. Rež. K.M. Kulinič, scenogr. ir kost. daili. K. Klimavičiūtė, videomeninink. K. Dirsė, komp. M. Poderytė, šviesų dail. R. Nėnius. Vaidina E. Gončarova, D. Stončius 10 d. 12, 15 val. – H.Ch. Anderseno „UNDI-NĖLĖ“. Rež. J. Ščiuckis Vilniaus teatras „Lėlė“ Mažoji salė XI. 3 d. 12, 14 val. – „ANTIS, MIRTIS IR TULPĖ“ (pagal W. Elbrucho knyga). Rež. J. Trimakaitė 9 d. 12, 14 val. – M[JSLĖ(S). Scenarijaus aut., rež. ir dail. A. Bagočiūnaitė-Paukštienė 10 d. 12, 14 val. – N. Indriūnaitės „DEBESYS“. Rež., dail. A. Bagočiūnaitė-Paukštienė „Menų spaustuvė“ XI. 3 d. 11.30, 17.30 – „LiuKaBu teatralizuo-tas koncertas „Filosofija“ 6 d. 18.30 – „PASKUTINIS SPEKTAKLIS“. Rež. G. Zapalskis 7 d. 19 val. – „THIS IS NOT ROMEO AND JULIET“ / „TAI NE ROMEO IR DŽIULJETA“. Choreogr. G. Dansas (Danija) 8 d. 19 val. <i>Juodojoje salėje</i> – „ŠOKIS OBJEK-TUI IR VAIKUI“. Idėjos aut. ir choreogr. G. Grinevičiūtė 9 d. 18 val. – „ME TWO / SAVOJ KRŪVOJ“. Idėjos aut., choreogr. A. Gudaitė, rež. J. Tertelis („Low Air“, Vilniaus miesto šokio teatras) 10 d. 18.30 – „PRAEIS“. Rež., dramaturgas ir aktorius J. Tertelis 10 d. 19 val. – „ITCH“. Rež. G. Aleksa KAUNAS Nacionalinis Kauno dramos teatras XI. 3 d. 18 val. <i>Ritos salėje</i> – S.I. Witkie-wicz-Witkacy „BATSIUVIAI“. Rež. A. Obcarskas 3 d. 19 val. <i>Ilgojoje salėje</i> – A. Landsbergio „VĖJAS GLUOSNIUOSE“. Rež. G. Padegimas 5 d. 18 val., 6 d. 14 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – A. Škėmos „BALTA DROBULĖ“. Rež. J. Jurašas 5 d. 14 val. <i>Mažajoje salėje</i> – „ČIURLIONIO PEIZAŽAI: JŪRA“. Rež. M. Mičiulytė 7 d. 15 val., 8 d. 12 val., 10 d. 12, 14.30 <i>Ilgo-joje salėje</i> – „EMILIŲ EMILIS“. Rež. A. Gornatkevičius 8 d. 18 val. <i>Ritos salėje</i> – D. Čepauskaitės „KAI MES BŪSIME JAUNI“. Rež. A. Špilevojus 9 d. 15 val. <i>Didžiojoje scenoje</i> – J. Sobolio „GETAS“. Rež. G. Varnas (NKDT kartu su „Utopia“ teatru) Kauno valstybinis muzikinis teatras XI. 3 d. 18 val. – F. Wildhorno „DŽEKILAS IR HAIDAS“. Muzikos vad. ir dir. R. Šumila, dir. E. Pehkas 7, 8 d. 18 val. – PREMIJERA! P. Stone'o, J. Styne, B. Merrillo „SUGAR. DŽIAZE TIK MERGINOS“. Rež. A. Žiurauskas, muzikos vad. ir dir. J. Geniušas 9, 10 d. 18 val. – M. Kunze ir S. Levay „MO-ZART!“. Rež. V. Streiča, muzikos vad. ir dir. J. Janulevičius, dir. O. Madarasz Kauno kamerinis teatras XI. 5 d. 18 val. – „KVĖPAVIMAS“ (pagal D. McMillan pjesę „Plaučiai“). Rež. A. Leonova 6 d. 18.30 – B. Kapustinskaitės „TERAPI-JOS“. Rež. K. Glušajevas 7 d. 10.30 <i>Alytaus miesto teatre</i> – „GAJA MARA“. Rež. I. Jackevičiūtė 8 d. 18 val. – „AUKSINIS DRAKONAS“. Rež. A. Jankevičius 10 d. 18 val. – T. Jansono „NACIONALINĖS DARŽOVĖS“. Rež. A. Dilytė Kauno lėlių teatras XI. 3 d. 12 val. – „SESYTĖ ELENYTĖ IR JO-NIUKAS AVINIUKAS“. Rež. M. Mičiulytė 9 d. 12 val. – PREMIJERA! V. Balsio „MA-ŽOJO PRINCO ROŽĖ“. Rež. A. Lebeliūnas	10 d. 12 val. – A. Lindgren „MAŽYLIS IR KARLSONAS, KURIS GYVENA ANT STOGO“. Libreto aut. ir komp. A. Lavender, rež. A. Sunklodaitė KLAIPĖDA Klaipėdos valstybinis dramos teatras XI. 8 d. 18.30, 9 d. 17 val. – T. Słobodzianeko „MŪSŲ KLASĖ“. Rež. O. Koršunovas 9 d. 11, 13 val. – ekskursija „Pastogės ir po-žemiai – slapčiausios teatro vietos“ 9 d. 12 val. <i>Kamerinėje salėje</i> – „MAŽASIS KARALIUS GRUODIS, ARBA PASLAPTIN-GAS RENĖ 10 d. 17 val. <i>Mažajoje salėje</i> – R. Bugavičiū-tės-Pėcės „MAMA DRĄSA“ (pagal B. Brechtą). Rež. E. Seņkovas (Latvija) Klaipėdos muzikinis teatras XI. 6 d. 12 val. – edukacinė programa „Linksmasis orkestro laivas (LOL)“. Progra-moje W.A. Mozarto, A. Vivaldi, J. Strausso, J. Gaižausko ir kt. kūriniai 8 d. 18.30 – E. Balsio „KELIONĖ Į TILŽĘ“. Dir. T. Ambrozaitis 9 d. 12 val. – N. Sinkevičiūtės „PASAKA BE PAVADINIMO“ 9 d. 18.30 – E. Balsio „EGLĖ ŽALČIŲ KARA-LIENĖ“. Dir. T. Ambrozaitis 10 d. 12 val. – A. Kučinsko „BULVINĖ PA-SAKA“. Dir. D. Zlotnikas ŠIAULIAI Šiaulių dramos teatras XI. 3 d. 18 val. <i>Mažajoje salėje</i> – „VISU GREI-ČIU ATGAL!“ (pagal P. Nottle pjesę „Dvi po-niutės pakeliui į Šiaurę“). Rež. A. Lebeliūnas 8 d. 18.30 – M. Frischo „BYDERMANAS IR PADEGĖJAI“. Rež. G. Aleksa 9 d. 18 val. – „LAIMĖS ŽODYNAS“. Rež. ir choreogr. A. Šeiko 10 d. 17 val. <i>Mažajoje salėje</i> – A. Špilevojas „BAGADELNIA“. Rež. A. Špilevojus PANEVĖŽYS Juozo Miltinio dramos teatras XI. 3 d. 18 val. – D. Čepauskaitės „PUPOS“. Rež. A. Špilevojus 7 d. 18 val. – T. Williamso „CAMINO REAL“. Rež. J. Kuprevičius 8 d. 18 val. – D. Čepauskaitės „PUPOS“. Rež. A. Špilevojus 9 d. 18 val. – „VOLPONĖ“ (pagal B. Jonsono pjesę). Rež. A. Giniotis 10 d. 18 val. – „TAS KEISTAS NUTIKIMAS ŠUNIUI NAKTĮ“ (S. Stephenso adaptacija pagal M. Haddon'o romaną). Rež. A. Jankevičius Koncertai VILNIUS Lietuvos nacionalinė filharmonija XI. 2 d. 19 val. <i>Druskininkų Švč. Mergelės Marijos Škaplierinės bažnyčioje</i> – susikau-pimo muzikos koncertas „Išėjusiems į amžinybę prisiminti“. Valstybinis Vilniaus kvartetas. Programoje J. Haydno, A. Calda-ros, L. van Beethoveno, J. Naujalo kūriniai 3 d. 16 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Mažo-joje salėje</i>, – kamerinės muzikos koncer-tas „Konkurso „Premio Scarlatti“ nugalė-tojai fortepijoninis pučiamųjų sekstetas „Nexum“. Fortepijoninis pučiamųjų sekste-tas „Nexum“: S. Nedzinskaitė (fleita), K. Kačionas (obojus), K. Abaris (klarnetas), M. Etxezarreta (valtorna), L. Grinkas (fa-gotas), G. Rudaitytė (fortepijonas). Progra-moje L. Smito, A. Malcio, F. Poulenco, J. Françaix kūriniai 6 d. 19 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžio-joje salėje</i>, – kamerinės muzikos koncertas „Muzikinis gėlių laikrodis“. Z. Ibelhauptas (fortepijonas), R. Rikterė (fortepijonas),	R. Beinaris (obojus), ansamblis „Musica humana“ (meno vad. ir dir. R. Beinaris). Programje J. Françaix, D. Milhaud, W.F. Ba-cho, A. Vivaldi, J.S. Bacho kūriniai 9 d. 19 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžiojoje salėje</i>, – orkestro muzikos koncertas „Čekų muzikos galia. LNSO, Lukáš Vondráček, Marek Pražil“. Lietuvos nacionalinis simfo-ninis orkestras (meno vad. ir vyr. dir. M. Pitrėnas). Solistas L. Vondráčekas (for-tepijonas, Čekija). Dir. M. Prášilas (Čekija). Programoje B. Smetanos, B. Bartóko, A. Dvořáko kūriniai 10 d. 16 val. <i>Vilniuje, Filharmonijos Didžio-joje salėje</i>, – koncertas visai šeimai „Žais-mingos muzikos orkestras šoka“. Klaipėdos kamerinis orkestras (meno vad. M. Bačkus). Dalyvauja šokio mokyklos „Coda“ šokėjos, choreogr. I. Briazkalovaitė. Programoje L. van Beethoveno, C. Saint-Saënso, M. Richterio, L. Anderssono, K. Jenkinso, J. Strausso, G. Bizet, L. Minkaus kūriniai Charles Olivieri-Munroe LVSO NUOTR. LVSO koncertų salė XI. 8 d. 19 val. – „Trigubas koncertas“. So-listai D. Puodžiukas (smuikas), P. Jacunskas (violončelė), A. Puodžiukas (fortepijonas), Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras. Dir. Ch. Olivieri-Munroe. Programoje L. van Beethoveno, B. Smetanos kūriniai Šv. Kotrynos bažnyčia XI. 1 d. 18 val. – vaikų choras „Leoia Kan-tika Korala“ (dir. B. Astulez, Ispanija), vaikų choras „Ugnelė“ (dir. V. Skapienė, pianistas D. Baltrimavičius) 3 d. 12 val. – ekskursija „Kotryna nusiima kaukę“ 3 d. 18 val. – folkloro ansamblis „Nalšia“, R. Lingė (fortepijonas) 5 d. 19 val. – R. Rudoko komedija-mo-nospektaklis „Tėtis“ 6 d. 18 val. – XIX tarptautinis folkloro festivalis „Pokrovo varpai“. Festivalio ati-darymo koncertas „Muzika gurmanams“. Atlikėjai folkloro kolektyvai iš Armėnijos, Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Norvegijos, Sa-kartvelo, Ukrainos, Vokietijos Vakarai VILNIUS Nacionalinė dailės galerija XI. 5 d. 19 val. – Architektūros fondo or-ganizuojamas pokalbių ciklas „Psichikos sveikata – prie ko čia architektūra?“. Kraš-tovaizdžio architektės, urbanistinės eko-logijos specialistės ir neuromokslininkės A. Olszewskos-Guizzo paskaita „Ar krašto-vaizdžiai gali gydyti?“ KAUNAS Maironio lietuvių literatūros muziejus XI. 5 d. 18 val. – susitikimas su prozininke, eseiste G. Radvilavičiute. Rašytoją kalbina literatūrologė A. Cesiulė
---	---	--

Savaitės filmai

„Tiesos kadras“

Atmintis ***

Po vakarėlio priklausomybę nuo alkoholio įveikusią socialinę darbuotoją ima persekioti nepažįstamas vyras. Tai, kas prasideda kaip psichologinis trileris, virsta neįtikėtina meilės istorija. Vyras (Peter Sarsgaard) kenčia nuo demencijos, o moteris (Jessica Chastain), kuriai netrukus pavedama juo rūpintis, iš naujo išgyvena senas traumas. Nepaisant puikios vaidybos ir jaudinančių pradinių posūkių, dramoje nepavyksta išplėtoti atminties ir jos praradimo temų, neapsiribojant tik jų dramine funkcija. Dėl to „Atmintis“ susitraukia į paprasčiausią emocinę ašarų pakalnę. („Memory“, rež. Michel Franco, JAV, Meksika, 2023)

Džokeris: Folie à Deux **

Filmo „Džokeris“ (2019) tęsinys apie „Betmeno“ antagonistą. Naujoje komiksų ekranizacijoje Arturas Flekas (Joaquin Phoenix) Gotamo miesto psichiatrijos ligoninėje, kurioje jau dvejus metus laukia teismo dėl penkių žmonių nužudymo ir vartoja stiprius vaistus, susipažįsta su daktare Harlien Kvinzel (Lady Gaga). Ši jį įsimyli ir tampa jo bendražyge Harle Kvin. Tačiau pirmiausia juodu bučiuojasi, dainuoja duetu, šoka valsą ir bando pabėgti iš Arkamo. Paaiškėjus, kad tai nelengva užduotis, jie pabėgs į bendrą teatrinę ir muzikinę fantaziją. „Džokeris: Folie à Deux“ – tai neišnaudotų galimybių filmas, kuriame labiausiai trūksta beprotybės. Tarsi ne tik vargšas Arturas, bet ir visa filmo komanda dvejus metus būtų gėrusi tabletes, slopinančias jų valią ir kūrybinius impulsus. („Joker: Folie à Deux“, rež. Todd Phillips, JAV, 2024)

Megalopolis **

Išgalvotame mieste, vadinamame Naująja Roma, vizionierius architektas svajoja sukurti, pasitelkdamas atrastą naują statybinę medžiagą, pasaulį, kuriame vyrautų grožis ir estetika. Tačiau galingi priešai ir sielvartas dėl mirusios žmonos atima visas jo jėgas. Galiausiai jis įsimyli vieno aršiausių priešininkų dukterį. Šis monumentalus mokslinės fantastikos reginys – tai painus galios ir korupcijos apmąstymas, siūlantis utopiją. Tačiau filmo megalomanija slepia pasipriešinimo Holivudo kino vienodumui ir tikrosios kino meno vertės siekį. (rež. Francis Ford Coppola, JAV, 2024)

Mokinys ***

Praėjusio amžiaus 8-ajame dešimtmetyje nekilnojamojo turto pavel-dėtojas Donaldas Trumpas susipažįsta su Roy Cohnu, nesąžiningumu pagarsėjusiu advokatu, kuris prigludžia jaunąjį Trumpą po savo sparnu ir supažindina su atitinkamais Manhatano sluoksniais. Taip prasideda Trumpo iškilimas, apie kurį filme pasakojama daugiausia chronologiškai išdėstytais anekdotais. Puikiai suvaidintoje juostoje, nufilmuotoje 16 mm retro stiliumi, apibendrinama pirmoji Trumpo karjeros dalis iki 2003 m., kai televizijos prodiuseris Markas Burnettas įdarbino Trumpą laidoje „Mokinys“ („The Apprentice“). Tai JAV politiko portretas, svyruojantis tarp satyros ir grotesko apie pataloginį narcisizmą. („The Apprentice“, rež. Ali Abbasi, Kanada, Danija, Airija, 2024)

Tiesos kadras **

XX a. 3-iojo dešimtmečio pabaigoje amerikietė Lee Miller pirmiau-sia buvo žinoma kaip modelis ir siurrealistu Man Ray'aus mūza. Tačiau prasidėjus Antrajam pasauliniam karui ji pradėjo dirbti britų „Vogue“, iš pradžių kaip mados fotografė, o galiausiai – kaip karo korespondentė, akredituota JAV kariuomenės. Lee Miller nuotraukos iš išlaisvintų Buchen-valdo ir Dachau koncentracijos stovyklų paskelbtos tik po jos mirties. Deja, visą šablonišką „Tiesos kadrą“ ant savo pečių tempia pagrindinę heroję kurianti Kate Winslet ir filmas šiuokius tokius kontūrus įgauna tik pačioje pabaigoje. („Lee“, rež. Ellen Kuras, D. Britanija, JAV, Australija, Singapūras, Vengrija, 2024)

***** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas, *** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

Redaktorė – Agnė Narušytė (**dailė, fotografija**)
Redaktorės pavaduotoja – Rūta Jakimavičienė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

PALIESIAUS
DVARAS

„NEGIRDĖTOS MELODIJOS“:

Renana Gutman

fortepijonas, Izraelis / JAV

11.23 | 16:00

Daugiau informacijos - paliesiausdvaras.lt
El. p. info@paliesiausdvaras.lt arba tel. +370 626 82 760.

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“,
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „Utenaitis“, Užpalių g. 83A, Utena
Remia Medijų rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
Lietuvos kino centras
Vilniaus miesto savivaldybė

